PROPISNO UČENJE ḲUR'ĀNA

الْقَاعِدَةُ وَالتَّجْوِيدُ

Sufara

i tedžvid

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

Uvod

Hvala Allāhu, Koji je objavio Ḳur'ān kao uputu i svjetlo, i neka su salavat i selam na Njegovog Poslanika, koji ga je učio ẖarf po ẖarf.

Ova knjiga nastala je nakon nekoliko godina učenja, pisanja i istraživanja. U njoj sam nastojao sabrati na jedno mjesto sve što je potrebno da bi se Ḳur'ān učio ispravno – od prvog ẖarfa do posljednjeg ajeta, od sure El-Fātiẖa do sure En-Nās. Ono što je do sada bilo razasuto po različitim knjigama, pa čak ni na arapskom jeziku nije bilo objedinjeno na ovaj način, sada je pred vama u jednoj knjizi.

Knjiga ima tri dijela. **Tabela** donosi ishodišta, osobine i izgovor svih ẖarfova. **Sufara** vodi učača kroz svaki ẖarf i svaku oznaku, uz mnoštvo vježbi. **Tedžvīd** obrađuje sva pravila učenja po rivajetu H̲afṣa od 'Āṣima, s primjerima iz Ḳur'āna i objašnjenjem kako je svako pravilo označeno u Medinskom muṣẖafu. Svaka lekcija je jasna, pregledna i vodi korak po korak.

Knjiga je namijenjena potpunim početnicima koji tek upoznaju ẖarfove, ali i naprednim učačima, ẖāfiẓima, šejhovima, muallimima i muallimama, koji u njoj mogu naći pouzdan priručnik za ponavljanje i podučavanje. Pri pisanju je korišteno desetak klasičnih i savremenih djela iz oblasti tedžvīda i učenja Ḳur'āna.

Molim Allāha da ovu knjigu učini iskrenom radi Njegovog lica, da njome okoristi svakoga ko je uzme u ruke, i da mi oprosti ono u čemu sam pogriješio.

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ

Hvala Allāhu, s čijim blagodatima se upotpunjuju dobra djela.

Knjiga u PDF formatu
archive.org/details/sufara_pdf

Amar Husika
Sarajevo, 2026.

Sadržaj

TABELA 8

Ishodišta harfova 9
Osobine harfova 11
Izgovor harfova 14

SUFARA 17

Arapska abeceda 18
Samoglasnici 19
Hemze 20
Elif ا 21
Dal د 22
Zal ذ 23
Tenvīn i sukūn 24
Ra ر 26
Zaj ز 27
Ba ب 28
Ta ت 29
Sa ث 30
Tešdīd – pojačanje 31
Nun ن 33
Vav و 34
Ja ي 35
Lam ل 36
Dugi samoglasnici 37
Fa ف 39
Ķaf ق 40
Mim م 41
Kaf ك 42
Ha ه 43
Ha ح 44

Ḥa خ 45
Džim ج 46
Sin س 47
Šin ش 48
Ṣad ص 49
Ḍad ض 50
Ṭa ط 51
Ẓa ظ 52
Ajn ع 53
Gajn غ 54
Arapski brojevi **55**

TEDŽVĪD **56**

Definicija tedžvīda **57**
Propisi primjene tedžvīda **60**
Cilj tedžvīda 61
Vrijednost učenja Ḳur'āna **62**
Vrste (pravilnog) učenja Ḳur'āna **63**
Melodioznost pri učenju i uljepšavanje glasa **64**
Krupno izgovaranje **66**
Mehko (tanko) izgovaranje harfova **67**
Izgovor imena Allāh **68**
Krupni i tanki izgovor harfa ra **70**
Ra se izgovara krupno 70
Ra se izgovara tanko 71
Riječi u kojima je dozvoljeno oboje 72
Sunčevi i mjesečevi harfovi **73**
Sunčevi harfovi 73
Mjesečevi harfovi 74
Propis učenja isti'āze i bismille **76**
Spajanje kraja sure, bismille i početka naredne sure **77**
Pravila učenja nun sākina i tenvīna **79**

I. Utapanje (idgām) **80**
- Utapanje uz nazalizaciju (idgām bigunneh) 80
- Utapanje bez nazalizacije (idgām bigajri gunneh) 82

II. Skrivanje (iḫfā) **83**

III. Promjena (iḳlāb) **85**
- Mali mim za iḳlāb i mali mim za obavezno stajanje 86

IV. Isticanje (iẓhār) **87**

Posebni slučajevi nun sākina **89**
- Apsolutno isticanje (iẓhār muṭleḳ) 89
- Početak sure Jāsīn i sure El-Ḳalem 89

Pravila učenja mim sākina **90**
1. Usneno skrivanje (iḫfā šefevī) 90
2. Utapanje identičnih harfova (idgām mislejn) 91
3. Usneno isticanje (iẓhār šefevī) 92

Udvostručeni (mušedded) nun i mim **93**

Utapanje identičnih, srodnih i bliskih harfova **94**
- Utapanje identičnih harfova (idgām mutemāsilejn) 94
- Utapanje srodnih harfova (idgām mutedžānisejn) 95
- Utapanje bliskih harfova (idgām muteḳāribejn) 96

Pucketanje (ḳalḳala) **98**

Dužine **100**

I. Osnovna (obična) dužina **101**

Dužina spojene zamjenice (medd ṣile ṣugrā) **102**

Kompenzacijska dužina (medd 'iveḍ) **104**
- Potvrđena dužina (medd temkīn) 105

II. Izvedena dužina **105**
- Sastavljena dužina (medd mutteṣil) 106
- Rastavljena dužina (medd munfeṣil) 106
- Velika dužina spojene zamjenice (medd ṣile kubrā) 107
- Lāzim kelimī musekḳal (dužina zbog tešdīda) 107
- Lāzim kelimī muḫaffef (dužina zbog sukūna) 108
- Dužina riječi na kojoj se staje (medd 'āriḍ li-s-sukūn) 108
- Dužina harfova līn (medd līn) 109

Dužine ẖarfova s početka pojedinih sura **109**

Dva ẖaraketa (medd elifat) 110

Šest ẖaraketa uz utapanje (lāzim ẖarfī mus̱eḳḳal) 110

Šest ẖaraketa bez utapanja (lāzim ẖarfī muḫaffef) 111

Kako se izgovaraju 112

Dužine ukratko **113**

Hurūf el-medd 113

Esbāb el-medd 114

Pravilo za skraćenice 115

Pravilo za stajanje na ajetu 115

Pravilo līn 116

Kada dužina otpada 117

Znak medd u Medinskom muṣẖafu 118

Hemzetul-veṣl i susret dva hemzeta **119**

Kojim se ẖaraketom izgovara na početku 119

Tenvīn ispred hemzetul-veṣla 122

Glagol أَتَى u imperativu 124

Susret upitnog hemzeta i hemzetul-veṣla 125

Teshīl u riječi ءَاعْجَمِيٌّ 126

Riječ بِئْسَ الِاسْمُ 126

Vrste zastajanja pri učenju **127**

Obavezno zastajanje (lāzim) 127

Potpuno zastajanje (tāmm) 128

Dovoljno zastajanje (kāfī) 128

Dobro zastajanje (ẖasen) 129

Ružno zastajanje (ḳabīẖ) 129

Kako se staje na kraju riječi **130**

1. Posljednji ẖarf dobija sukūn 130
2. Tenvīn en prelazi u dugo ā 131
3. Okruglo ta (ta merbuta) prelazi u ha 132
4. Riječi koje se završavaju elifom, vav ili ja 132
5. H̱arf s tešdīdom 134
6. Zamjenica بِهِۦ 134

Raum i išmām pri stajanju 134

Sedam elifa 136

Znakovi za zastajanje 138

Znakovi u Medinskom muṣẖafu 138

Znakovi u starijim muṣẖafima 140

Gdje zastati kada nema znaka 141

Posebna mjesta u H̱afṣovom rivajetu 143

Sekte – kratka stanka bez udaha 143

Dužina zamjenice: يَرْضَهُ لَكُمْ i فِيهِۦ مُهَانًا 144

Riječ عَلَيْهُ اللَّهَ 145

Imāle u riječi مَجْرٜىٰهَا 145

Riječ تَأْمَ۫نَّا (Jūsuf, 11) 145

H̱arf ṣad koji se može učiti kao sin 146

Riječi يُحْيِۦ, يُحْيِي i يُحْـِۧيَ 146

Riječi تَفْتَؤُا۟ i تِلْقَآئِ 147

Riječ ءَامِين 147

Naglašavanje (nebr) 148

Pisanje u Medinskom muṣẖafu 150

Sukūn 150

H̱arfovi koji se pišu, a ne izgovaraju 151

Dugo ā 151

Lam-elif s hemzetom 153

Mali ja 154

Mali vav 154

Sedžda tilāvet 155

Kako se čini 155

Dova na sedždi tilāvet 156

01

مَخَارِجُ الْحُرُوفِ وَصِفَاتُهَا

TABELA

مَخَارِجُ الْحُرُوفِ

Ishodišta harfova

ŠUPLJINA USTA I GRLA

ي و ا	Šupljina usta i grla

GRLO

ه ء	Donji dio grla
ح ع	Srednji dio grla
خ غ	Gornji dio grla

JEZIK

ق	Korijen jezika i meko nepce iznad njega
ك	Korijen jezika, malo naprijed od ishodišta ķafa, i nepce
ي ش ج	Sredina jezika i nepce iznad nje
ض	Jedna ili obje strane jezika uz gornje kutnjake
ل	Prednji rub jezika do samog vrha, uz desni gornjih zuba

ن	Vrh jezika i desni gornjih sjekutića, malo ispod ishodišta lama
ر	Vrh jezika, malo prema njegovim leđima, iza ishodišta nuna
ت د ط	Vrh jezika i korijen gornjih sjekutića
س ز ص	Vrh jezika iznad donjih sjekutića
ث ذ ظ	Vrh jezika i vrhovi gornjih sjekutića

USNE

ف	Unutrašnji dio donje usne i vrhovi gornjih sjekutića
و م ب	Obje usne

NOS

ـُّ	Nosna šupljina

صِفَاتُ الْحُرُوفِ

Osobine harfova

OSOBINE KOJE IMAJU SUPROTNOST

Šumnost الهَمْس

protok izdisajnog zraka pri izgovoru harfa

فَحَثَّهُ شَخْصٌ سَكَتْ

Zvonkost الجَهْر

zaustavljanje protoka izdisajnog zraka

svi ostali harfovi

Jačina الشِّدَّة

potpuno zaustavljanje protoka glasa

أَجِدْ قَطٍ بَكَتْ

Srednja jačina التَّوَسُّط

nepotpuno zaustavljanje protoka glasa

لِنْ عُمَرْ

Mehkoća الرَّخَاوَة

glas slobodno teče

svi ostali harfovi

Krupnoća الاسْتِعْلَاء

podizanje jezika prema gornjem nepcu

خُصَّ ضَغْطٍ قِظْ

Tankoća الاسْتِفَال

spuštanje jezika na dno usta

svi ostali harfovi

Zatvorenost الإِطْبَاق

priljubljivanje jezika uz gornje nepce

ص ض ط ظ

Otvorenost الانْفِتَاح

jezik se odvaja od gornjeg nepca

svi ostali harfovi

Tečnost الإِذْلَاق
tečno i lahko izgovaranje
فَرَّ مِنْ لُبْ

Zaprečnost الإِصْمَات
otežano izgovaranje
svi ostali harfovi

OSOBINE BEZ SUPROTNOSTI

Piskavost الصَّفِير
piskavi zvuk pri izgovoru
ز س ص

Odskočnost القَلْقَلَة
odskakanje glasa na ishodištu kada je harf sa sukūnom
قُطْبُ جَدٍ

Rastezljivost اللِّين
lagan, rastegnut izgovor harfova vav i ja sa sukūnom kada je prije njih harf sa fethom
و ي

Devijacija الانْحِرَاف
glas skreće sa svog ishodišta prema vrhu jezika
ر ل

Vibriranje
التَّكْرِير

sklonost jezika treperenju; pri učenju se treperenje izbjegava

ر

Šištanje
التَّفَشِّي

zrak se širi po ustima pri izgovoru

ش

Dugotrajnost
الاسْتِطَالَة

glas se produžuje duž ruba jezika

ض

Nazalizacija
الغُنَّة

strujanje glasa kroz nos

م ن

نُطْقُ الْحُرُوفِ

Izgovor h̲arfova

ا	**Elif**	Kratko i odsječno iz dna grla, kao naglo otvaranje grla; nosilac je hemzeta.
ب	**Ba**	Obje usne se spoje – kao naše b.
ت	**Ta**	Vrh jezika na korijen gornjih sjekutića – kao naše t, tanko.
ث	**S̲a**	Vrh jezika lagano među zube, pa se pusti zrak – šuškavo s.
ج	**Džim**	Sredina jezika na nepce – kao naše dž, ali mekše.
ح	**H̲a**	Iz sredine grla, stisnuto i bez hrapavosti – oštar, čist dah.
خ	**Ḥa**	Iz gornjeg dijela grla, hrapavo i krupno – kao hrapavo h.
د	**Dal**	Vrh jezika na korijen gornjih sjekutića – kao naše d.
ذ	**Z̲al**	Vrh jezika lagano među zube – zvučno, kao mehko z.
ر	**Ra**	Vrh jezika dodirne nepce iza zuba – kao naše r, bez treperenja; krupno uz feth̲u i ḍammu, tanko uz kesru.

ز	**Zaj**	Vrh jezika iznad donjih sjekutića – kao naše z.
س	**Sin**	Vrh jezika iznad donjih sjekutića – kao naše s.
ش	**Šin**	Sredina jezika prema nepcu, zrak se raširi po ustima – kao naše š.
ص	**Ṣad**	Kao s, ali krupno: zadnji dio jezika se podigne prema nepcu, usne se blago zaokruže.
ض	**Ḍad**	Rub jezika (najčešće lijevi) uz gornje kutnjake – krupno i produženo; najbliže našem d.
ط	**Ṭa**	Kao t, ali krupno i snažno: jezik se priljubi uz nepce, usne se blago zaokruže.
ظ	**Ẓa**	Vrh jezika lagano među zube, a jezik se podigne prema nepcu – krupno, zvučno z.
ع	**Ajn**	Iz sredine grla, uz stezanje grla – zvučan glas kojeg nema u našem jeziku.
غ	**Gajn**	Iz gornjeg dijela grla, hrapavo i zvučno – kao g koje struji, bez zatvaranja.
ف	**Fa**	Gornji sjekutići na unutrašnji dio donje usne – kao naše f.
ق	**Ḳaf**	Korijen jezika na meko nepce – dublje i krupnije od našeg k, praskavo.
ك	**Kaf**	Korijen jezika na nepce, malo naprijed od ḳafa – kao naše k, tanko i sa izdahom.

ل	**Lam**	Prednji rub jezika uz desni gornjih zuba – kao naše l, ali tanje.
م	**Mim**	Obje usne se spoje, uz glas kroz nos – kao naše m.
ن	**Nun**	Vrh jezika na desni gornjih sjekutića, uz glas kroz nos – kao naše n.
ه	**Ha**	Iz dna grla, lagano i tanko – kao blago h.
و	**Vav**	Usne se zaokruže, ali ne spoje – kratko u koje prelazi u glas; nije naše v.
ي	**Ja**	Sredina jezika prema nepcu – kao naše j.

02

الْقَاعِدَةُ

SUFARA

Arapska abeceda

Arapsko pismo se sastoji od 28 h̲arfova. Piše se i čita zdesna nalijevo.

خ	ح	ج	ث	ت	ب	ا
Ḫa	H̲a	Džim	S̲a	Ta	Ba	Elif
ص	ش	س	ز	ر	ذ	د
Ṣad	Šin	Sin	Zaj	Ra	Z̲al	Dal
ق	ف	غ	ع	ظ	ط	ض
Ḳaf	Fa	Gajn	Ajn	Ẓa	Ṭa	Ḍad
ي	و	ه	ن	م	ل	ك
Ja	Vav	Ha	Nun	Mim	Lam	Kaf

Samoglasnici

Postoje tri kratka vokala – osnovne oznake u arapskom pismu koje pokreću harfove, tj. međusobno ih povezuju i tako nastaje riječ koja ima svoj smisao i značenje.

بُ

ḌAMMA (ـُ) je oznaka koja se uvijek nalazi iznad harfa i izgovara se kao kratko U (kao u riječi džuma). Izgleda poput malog zareza iznad harfa.

بَ

FETHA (ـَ) je oznaka koja se uvijek nalazi iznad harfa i izgovara se kao kratko E (kao u riječi reče), dok se kod sljedećih harfova izgovara kao kratko A: ر ق ح خ ص ض ع غ ط ظ. Izgleda kao tanka kosa crta iznad harfa.

بِ

KESRA (ـِ) je oznaka koja se uvijek nalazi ispod harfa i izgovara se kao kratko I (kao u riječi bik). Izgleda kao tanka kosa crta ispod harfa.

Na slikama je svaki samoglasnik prikazan na harfu ba (ب), da se vidi gdje stoji – iznad ili ispod harfa. Isto važi za svaki drugi harf.

Hemze

Hemze je glas koji ne postoji u našem jeziku, a izgovara se kratko, ispuštajući glas kroz stisnuto grlo. Izgledom najviše liči našem slovu c koje se spaja s kratkom kosom crtom. Piše se iznad harfova elif, vav i ja, ispod elifa, kao i samostalno: أ ء ؤ ئ.

Kada dođe sa sukūnom, izgovara se kao poluglas, naslonivši se na prethodno izgovoreni harf, npr. وَأْمُرْ.

E = أَ ءَ	I = إِ ءِ	U = أُ ءُ ؤُ ئُ

U svakom navedenom primjeru hemze se izgovara kratko!

Hemzetul-veṣl (ٱ), tj. spojno hemze, je oznaka koja liči ḍammi, s tim što je kružić krupniji, a završetak malo povijeniji i kraći. Osnova ovog znaka je početak harfa sad, kao skraćenica od riječi صِلْ (spoji). Piše se samo iznad elifa.

Kada hemzetul-veṣl dođe na početku riječi koja počinje određenim članom el- (ال), elif se čita kao da je na njemu fetha, a kada prije njega dođe neki harf, elif se ne čita, nego se prelazi direktno na harf poslije njega, npr. ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ

ZAPAMTI! Nosilac hemzeta može biti elif, vav ili ja, zavisno od vokala koji je na njemu ili prije njega, a ponekad hemze stoji i samostalno.

ا
ELIF

OBLICI PISANJA

ـا	ـا	ا	ا
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Donji dio grla

IZGOVOR

Kratko i odsječno iz dna grla, kao naglo otvaranje grla; nosilac je hemzeta.

OSOBINE

- Zvonkost الجَهْر
- Jačina الشِّدَّة
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Zaprečnost الإِصْمَات

VJEŽBE

أَ	أُ	إِ	أَ	إِ	أُ
أُ	إِ	أَ	إِ	أُ	إِ
أَ	إِ	إِ	أَ	أُ	أَ

د DAL

OBLICI PISANJA

ـد	ـدـ	دـ	د
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Vrh jezika i korijen gornjih sjekutića

IZGOVOR

Vrh jezika na korijen gornjih sjekutića – kao naše d.

OSOBINE

- Zvonkost الجَهْر
- Jačina الشِّدَّة
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Zapečnost الإِصْمَات
- Odskočnost القَلْقَلَة

VJEŽBE

دُ دِ دُ دَ دِ دُ

أَدَ أُدِ دَدِ إِدَ إِدِ أُدُ دُدِ

دُؤُدُ إِدَأَ دَدِئِ أَئِدَ دِدِئِ أَدُدُ

أَدَ أَدَدِ دَأَدِ دُأَدَ دِدُأَ أَئِدُ دُدِ

ذ

Z̲AL

OBLICI PISANJA

ـذ	ـذـ	ذـ	ذ
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Vrh jezika i vrhovi gornjih sjekutića

IZGOVOR

Vrh jezika lagano među zube – zvučno, kao mehko z.

OSOBINE

Zvonkost الجَهْر · Mehkoća الرَّخَاوَة · Tankoća الاسْتِفَال

Otvorenost الانْفِتَاح · Zaprečnost الإِصْمَات

VJEŽBE

ذُ ذِ ذُ ذَ ذِ ذُ

أَذَ دَذُدِ ذُدِ ذُذُأَ إِدُذُ ذِدُذِ إِذُ

إِذُدُ ذُدِذِ ذَدِذَ إِذُدُ دِذِذَ

أَدِذَ أُذَدَأَ ذِدَذَ ذَأَدَذَ دَدِذُ

Tenvīn i sukūn

Udvostručenje kratkih samoglasnika nazivamo tenvīn. Tenvīn se pojavljuje samo na kraju riječi, odnosno na neodređenim imenicama.

بً

TENVĪN EN (ـً) – udvostručena fetha

بٍ

TENVĪN IN (ـٍ) – udvostručena kesra

بٌ

TENVĪN UN (ـٌ) – udvostručena ḍamma

بْ

SUKŪN (ـْ) je oznaka iznad harfa koja ga smiruje, tj. harf se izgovara bez samoglasnika, kao slovo s u riječi mesdžid.

Kao i kod samoglasnika, znakovi su na slikama prikazani na harfu ba (ب). Kod sljedećih harfova tenvīn EN izgovara se AN: ر ق ح خ ص ض ظ ط غ ع.

VJEŽBE

أً إٍ أٌ دٌ دًا دٍ ذٌ ذًا ذٍ

دْ ذْ إِذْ إِدْ دِدْ ذُؤُدْ أُذْدَ ذِدْءٍ

إِدٌ دِدٌ أُذْدٌ ذِأَدٍ دِذْءٍ إِذًا أَذِدٌ

دَئِذْدٍ ذُدًا أُذْدُذٍ ذِدِذٌ ذَأَدًا إِذْدِدٍ

ر

RA

OBLICI PISANJA

ر	ر	ـر	ـر
samostalno	na početku	u sredini	na kraju

ISHODIŠTE

Vrh jezika, malo prema njegovim leđima, iza ishodišta nuna

IZGOVOR

Vrh jezika dodirne nepce iza zuba – kao naše r, bez treperenja; krupno uz fetẖu i ḍammu, tanko uz kesru.

OSOBINE

- Zvonkost الجَهْر
- Srednja jačina التَّوَسُّط
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Tečnost الإِذْلَاق
- Devijacija الانْحِرَاف
- Vibriranje التَّكْرِير

VJEŽBE

رُ رِ رَ رْ رٌ رًا رٍ

أُدِرْ أَدْرِ ذَأَرٍ دَدُدًا رِدُذٌ رَأَدَ

رُدْ رَأَذٍ دَرْذٍ إِرِدٌ ذَرْدًا دَأَرَ أُدْذِدْ

أُرِدْ دَرَدْ دَدْرٌ ذَرَرٍ دَرَرًا ذُرَرٍ أَرَرٌ

ز ZAJ

OBLICI PISANJA

ز	ز	ـز	ـز
samostalno	na početku	u sredini	na kraju

ISHODIŠTE

Vrh jezika iznad donjih sjekutića

IZGOVOR

Vrh jezika iznad donjih sjekutića – kao naše z.

OSOBINE

Zvonkost الجَهْر · Mehkoća الرَّخَاوَة · Tankoća الاسْتِفَال

Otvorenost الانْفِتَاح · Zaprečnost الإِصْمَات · Piskavost الصَّفِير

VJEŽBE

زِ زُ زَ زْ زٌ زًا زٍ

زَرْ زُرْ زِدْ زَأَرَ زِذَ زَزٌ زُدٍ زِرًا

دَرْزًا دُرْزٌ أَزَرَ ذِرَزْ رَزَزَ زِدْرٌ

دِزُدٍ رِزَدٌ أُزْرًا دِذُزًا إِزْدَرٌ زُرْدُذٍ

ب

BA

OBLICI PISANJA

ب	بـ	ـبـ	ـب
samostalno	na početku	u sredini	na kraju

ISHODIŠTE

Obje usne

IZGOVOR

Obje usne se spoje – kao naše b.

OSOBINE

- Zvonkost الْجَهْرُ
- Jačina الشِّدَّةُ
- Tankoća الاسْتِفَالُ
- Otvorenost الانْفِتَاحُ
- Tečnost الإِذْلَاقُ
- Odskočnost الْقَلْقَلَةُ

VJEŽBE

بِ بُ بَ بْـ ـبِـ ـبٍ ـبُ

بَبٌ بَرْدٌ بُدًا بِذْرٌ بِبُبَ بًا بِزَدٍ

أَبْرَزَ زَبَدٌ رَبْبٌ أَزْبٍ بَرَرٍ بِبَدْرٍ

بَذْدًا بِأَبٍ زَأَرَ بَرَرٌ دِبَبٌ بِزُبُرٍ

ت
TA

OBLICI PISANJA

ـت	ـتـ	تـ	ت
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Vrh jezika i korijen gornjih sjekutića

IZGOVOR

Vrh jezika na korijen gornjih sjekutića – kao naše t, tanko.

OSOBINE

- Šumnost الهَمْس
- Jačina الشِّدَّة
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Zaprečnost الإِصْمَات

VJEŽBE

تِ	تُ	تَ	تْ	ـتِـ	تٍ	ـتُ
تَرَأَ	تِبَةً	تِذْرٌ	تُتْرٍ	ذَدْرَةٌ	تِذِزْ	
أَبَدًا	بَدَأْتَ	تُبْتَ	تُرْبَةٌ	إِرْبَةٍ		
أَتَتْ	زُرْتَ	رُتْبَةٌ	بَرَرَةٌ	بَرْبَرَةً		

ث

SA

OBLICI PISANJA

ث	ثـ	ـثـ	ـث
samostalno	na početku	u sredini	na kraju

ISHODIŠTE

Vrh jezika i vrhovi gornjih sjekutića

IZGOVOR

Vrh jezika lagano među zube, pa se pusti zrak – šuškavo s.

OSOBINE

- Šumnost الهَمْس
- Mehkoća الرَّخَاوَة
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Zaprečnost الإِصْمَات

VJEŽBE

ثِ ثَ ثُ ثْـ ـثٌ ثٍ ـثُ

أَثَرٌ أَبِثٌ ثُثْرًا أَبَثَ ثَبَتَ ثُبْرِ

أَدَثَ بِأَثَرٍ دَثِرَةً أُبْرِثَ دَرِثَ

رُبِثَتْ أَثْبَتَ أُرْثَةٌ ثَرْدَةٍ دَثَرًا

Tešdīd – pojačanje

Oznaka koja dolazi iznad harfa u obliku malog slova sin naziva se tešdīd, tj. ono čime se nešto priteže. Harf na kojem se nađe izgovara se udvostručeno, npr. رَبٌّ = رَبْبٌ.

Tešdīd dolazi uz jedan od vokala (ḍammu, fethu ili kesru), u sredini ili na kraju riječi, a nikad na početku riječi niti samostalno. Kada ga u ḳur'ānskom tekstu nađemo na početku riječi, to znači da se prethodna riječ u potpunosti uklapa u riječ poslije nje.

NAPOMENA! Ako se crtica stavi ispod tešdīda, ona označava kesru, a ne fethu, iako je iznad harfa, npr. دُبِّرَ.

VJEŽBE

إِثَّ إِتَّ إِبَّ إِدَّ إِذَّ إِزَّ إِرَّ

أَدَّبَ ثِدَدٍ ثِدِّ ثِدًّا ثُبِّرَ ثُبِّرِ

بَزَّرَ أَبَّدَ أَبَرَّ بِرَدِّ بِرِّ تَرِّثَ

تَأَبَّدَ رُبِّثَتْ زِرَّةٌ تَدَبَّرَ تَدَثَّرَ

NUN

ن

OBLICI PISANJA

ـن	ـنـ	نـ	ن
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Vrh jezika i desni gornjih sjekutića, malo ispod ishodišta lama

IZGOVOR

Vrh jezika na desni gornjih sjekutića, uz glas kroz nos – kao naše n.

OSOBINE

- Zvonkost الجَهْر
- Srednja jačina التَّوَسُّط
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Tečnost الإِذْلَاق
- Nazalizacija الغُنَّة

VJEŽBE

نْ	نَ	نِ	نُ	نِـ	ـنُـ	ـنًا
نُنَ	نَزِدُ	نَبَتٌ	نَذَّرَ	نَرُدُّ	نِزْبَةٌ	
إِنَّ	بِأَنَّ	بَدَنٍ	ذَنْبٌ	أُذُنٌ	أَنْتَ	
تَرْبَنَةٌ	نُثَبِّتُ	اِبْنٌ	أَدْبَرَ	أَرْنَبٍ		

و
VAV

OBLICI PISANJA

ـو	ـو	و	و
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Obje usne

IZGOVOR

Usne se zaokruže, ali ne spoje – kratko u koje prelazi u glas; nije naše v.

OSOBINE

Zvonkost الجَهْر · Mehkoća الرَّخَاوَة · Tankoća الاسْتِفَال · Otvorenost الانْفِتَاح · Zaprečnost الإِصْمَات · Rastezljivost اللِّين

VJEŽBE

ـوًا	ـوٍ	وٌ	وُ	وِ	وَ	وْ
	وُرِدَ	وَرَثَةٌ	وَزَرًا	وِرْدُ	وَرْدَةٌ	وَدَّ
	دَوَّرَ	نُرَدُّ	تَنَوَّرَ	ثَرْوَةٌ	وِزْرٌ	نَوَّرَ
	أَوْتَرَ	بِنُبُوَّةٍ	اِبْنَةٌ	بَوْنٌ	وَدَّدَ	بَوَّأَ

ي
JA

OBLICI PISANJA

ي	يـ	ـيـ	ـي
samostalno	na početku	u sredini	na kraju

ISHODIŠTE

Sredina jezika i nepce iznad nje

IZGOVOR

Sredina jezika prema nepcu – kao naše j.

OSOBINE

- Zvonkost الجَهْر
- Mehkoća الرَّخَاوَة
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Zaprečnost الإِصْمَات
- Rastezljivost اللِّين

VJEŽBE

يْ	يَ	يِ	يُ	ـيٌ	ـيًا
يَدٌ	يَوَدُّ	يُوَرِّثُ	يَدَوِيًّا	يُثَبِّتُ	
بَيْتٌ	بِأَيِّ	زُيِّنَ	أَيْنَ	أَيَّدَ	وُدٌّ
يُنْذِرُ	تَرْبِيَةٌ	بِبَيِّنَةٍ	دُوَيْرَةٌ	بَيَّتَ	

ل
LAM

OBLICI PISANJA

ـل	ـلـ	لـ	ل
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Prednji rub jezika do samog vrha, uz desni gornjih zuba

IZGOVOR

Prednji rub jezika uz desni gornjih zuba – kao naše l, ali tanje.

OSOBINE

- Zvonkost الجَهْر
- Srednja jačina التَّوَسُّط
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Tečnost الإِذْلَاق
- Devijacija الانْحِرَاف

VJEŽBE

لْ	لَ	لِ	لُ	لَـ	ـلِ
لَوْ	لَيْتَ	لَذَّةٌ	لِيَتُبْ	لُبِنَ	
لَيْلَةٍ	وَيْلٌ	يَذِلَّ	دَلَّلَ	وُلِدَ	وَلَدٌ
أُنْزِلَ	ذَيَّلَ	لِأَنَّ	بَدَلٌ	بِبُلْبُلٍ	

Dugi samoglasnici

Osnovna dužina: Ā, Ū i Ī

Dugi samoglasnici Ā, Ū i Ī (ا و ي), kada se nađu iza nekog h̲arfa, preuzimaju njegov vokal i produžuju ga za dvije dužine (u trajanju izgovora dva h̲araketa, odnosno dva kratka vokala):

iza h̲arfa s kesrom dolazi ja i nastaje dugo Ī: بِي

iza h̲arfa s ḍammom dolazi vav i nastaje dugo Ū: بُو

iza h̲arfa s fetẖom dolazi elif i nastaje dugo Ā: بَا

Isto je kada se skraćeni (mali) elif nađe iza h̲arfa: fetẖa se izgovara produženo i traje dvije dužine, npr. بَارِدٌ = بَٰرِدٌ

Kada samostalno hemze ima fetẖu, a iza njega je elif, izgovara se produženo Ā u trajanju od dvije dužine, npr. ءَامَنُوا

Oznaka medd (~) iznad h̲arfa ukazuje da se dugi samoglasnik izgovara duže od osnovne dužine, kako je objašnjeno u tedžvīdu, npr. سَأَلَ سَآئِلٌۢ ، بَلْ عَجِبُوٓا

Mali vav ili ja iza h̲arfa ha (zamjenice trećeg lica jednine) ukazuje na prirodnu dužinu (medd ṭabī'ī) kada se riječ spaja sa sljedećom, npr. إِنَّ رَبَّهُۥ كَانَ بِهِۦ بَصِيرًا

VJEŽBE

إِذَا	أَبُو	ذِي	ءَايَتٌ	وَادِي	أَوْلَى
إِنَّا	أُنْثَى	تِبْيَانٌ	تَرَى	ذَاتَ	لَيَالٍ
وِلَادَةٌ	نَبِيُّنَا	دِينَارٌ	ذَالٌ	وَاوٌ	
وَزِيرُ	نُونٌ	يَا رَبِّ	تَوَّابًا	وَدُودًا	

ف FA

OBLICI PISANJA

ف	ـف	ـفـ	فـ
samostalno	na početku	u sredini	na kraju

ISHODIŠTE

Unutrašnji dio donje usne i vrhovi gornjih sjekutića

IZGOVOR

Gornji sjekutići na unutrašnji dio donje usne – kao naše f.

OSOBINE

- Šumnost الهَمْس
- Mehkoća الرَّخَاوَة
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Tečnost الإِذْلَاق

VJEŽBE

فَ	فُ	فِ	فٌّ	فْ	فًا
فِي	فَإِذَا	فُلَانٌ	أَفْرَادُ	فِتْنَةٌ	
دَفْتَرٌ	فَوْرًا	فَوَرَبِّي	أَفَلَا	أَنْفٌ	
اِفْتَرَى	أَلَّفَ	بِيَدِ	فَانِيَةٌ	بِوَافِدَةٍ	

ḲAF

ق

OBLICI PISANJA

samostalno	na početku	u sredini	na kraju
ق	قـ	ـقـ	ـق

ISHODIŠTE

Korijen jezika i meko nepce iznad njega

IZGOVOR

Korijen jezika na meko nepce – dublje i krupnije od našeg k, praskavo.

OSOBINE

- Zvonkost الجَهْر
- Jačina الشِّدَّة
- Krupnoća الاسْتِعْلَاء
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Zaprečnost الإِصْمَات
- Odskočnost القَلْقَلَة

VJEŽBE

قْ قُ قِ ـقٌّ ـقْـ قًا قَ

قَافْ قِفْ قُرَّةٌ قَدَرٌ قَالَ قَرِيبًا

اَلْقَدِيرُ أَقْوَالٌ يَقُولُونَ قُلُوبُنَا وَقَارًا

فَأَقْبَلَ لَا تُفَرِّقْ فَارِقٌ أَنْقَذَ تَقَلَّبَ

MIM

م

OBLICI PISANJA

na kraju	u sredini	na početku	samostalno
ـم	ـمـ	مـ	م

ISHODIŠTE

Obje usne

IZGOVOR

Obje usne se spoje, uz glas kroz nos – kao naše m.

OSOBINE

- Zvonkost الجَهْر
- Srednja jačina التَّوَسُّط
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Tečnost الإِذْلَاق
- Nazalizacija الغُنَّة

VJEŽBE

مَ	مُ	مِ	ـمٌ	ـمْ	مًا
مِيمْ	مَنْ	مَثَلٌ	مُدَّةٌ	مَنَّ	مِنَارٌ
نَوْمٌ	بِيَوْمٍ	قَوْمُنَا	مُنِيرٌ	أَمْوَاتٌ	
أَمْثَلُ	مُتَّقِينَ	قَلَمٌ	بِأَقْلَامٍ	مُبِينٌ	

ك

KAF

OBLICI PISANJA

ـك	ـكـ	كـ	ك
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Korijen jezika, malo naprijed od ishodišta ķafa, i nepce

IZGOVOR

Korijen jezika na nepce, malo naprijed od ķafa – kao naše k, tanko i sa izdahom.

OSOBINE

Šumnost الهَمْس | Jačina الشِّدَّة | Tankoća الاسْتِفَال | Otvorenost الانْفِتَاح | Zapregnost الإِصْمَات

VJEŽBE

كَ كُ كِ كْ كٌ كًا

كَافْ كَمْ كِتَابٌ كُتُبٌ كُنْتُمْ

أُكْتُبْ الْكَلِمَاتُ يَأْتِيكُمْ أَنْبَتَكُمْ

يَا بَكْرُ لَا تَبْكِ إِنَّكَ مُؤْمِنٌ إِلَيْكُمْ ءَابَآؤُكُمْ

ه

HA

OBLICI PISANJA

ـه	ـهـ	هـ	ه
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Donji dio grla

IZGOVOR

Iz dna grla, lagano i tanko – kao blago h.

OSOBINE

Šumnost الهَمْس
Mehkoća الرَّخَاوَة
Tankoća الاسْتِفَال
Otvorenost الانْفِتَاح
Zaprečnost الإِصْمَات

VJEŽBE

هَ هُ هِ ـهُ ـهِـ هًا

هَا هُوَ هِيَ هَارُونُ هَلْ هَدَيْتَ

هَدَاكَ اللَّهُ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ قُلْ هُوَ اللَّهُ

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ مِنْ أَقْرَبِينَ اللَّهُ أَكْبَرُ

ح

HA

OBLICI PISANJA

ـح	ـحـ	حـ	ح
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Srednji dio grla

IZGOVOR

Iz sredine grla, stisnuto i bez hrapavosti – oštar, čist dah.

OSOBINE

- Šumnost الهَمْس
- Mehkoća الرَّخَاوَة
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Zaprečnost الإِصْمَات

VJEŽBE

حَ حُ حِ ـحُ ـحِـ حًا

حَا حِينَ حَلَالٌ حَيَاةٌ حَدِيدٌ

حَرَقَ أَحَلَّ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اَلْحَكِيمُ

الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ حَدَّثَنَا

خ

ḤA

OBLICI PISANJA

ـخ	ـخـ	خـ	خ
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Gornji dio grla

IZGOVOR

Iz gornjeg dijela grla, hrapavo i krupno – kao hrapavo h.

OSOBINE

- Šumnost الهَمْس
- Mehkoća الرَّخَاوَة
- Krupnoća الاسْتِعْلَاء
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Zaprečnost الإِصْمَات

VJEŽBE

خَ خُ خِ خْ ـخُ ـخِ خًا

خَا خَرِيفٌ خَيْمَةٌ خُبِزَ خَالِدٌ

أَخُوكَ خَبِيرٌ خُذْ تُفَّاحَةً يُنْفُخُ خَلِيفَةٌ

خَلَقَكَ اللَّهُ مِنَ الْمَاءِ وَهُوَ خَيْرُ الْحَٰكِمِينَ

ج
DŽIM

OBLICI PISANJA

ـج	ـجـ	جـ	ج
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Sredina jezika i nepce iznad nje

IZGOVOR

Sredina jezika na nepce – kao naše dž, ali mekše.

OSOBINE

- Zvonkost الْجَهْر
- Jačina الشِّدَّة
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Zaprečnost الإِصْمَات
- Odskočnost القَلْقَلَة

VJEŽBE

جَ جُ جِ ـجُ ـجِـ جًا

جِيمٌ جَاءَ جُرَّ جَارٌ جَيِّدٌ جِدًّا

الْجَنَّةُ مُهَاجِرٌ بِمَخْرَجٍ يَأْجُوجَ

الرَّجُلُ وَالرِّجَالُ فَأَخْرَجْنَٰهُمْ مِنْ جَنَّٰتٍ

س SIN

OBLICI PISANJA

samostalno	na početku	u sredini	na kraju
س	سـ	ـسـ	ـس

ISHODIŠTE

Vrh jezika iznad donjih sjekutića

IZGOVOR

Vrh jezika iznad donjih sjekutića – kao naše s.

OSOBINE

- Šumnost الهَمْس
- Mehkoća الرَّخَاوَة
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Zaprečnost الإِصْمَات
- Piskavost الصَّفِير

VJEŽBE

سِ سُ سْ سٌّ ـسِـ سٌ

سِينْ سَنَةٌ سُئِلَ سَبَّحَ سَلَامٌ سِرٌّ

مَنْ أَسْلَمَ لِلَّهِ فَهُوَ مُسْلِمٌ سُبْحَانَ اللَّهِ

الرِّسَالَةُ يَسْتَوِي مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

ش

ŠIN

OBLICI PISANJA

na kraju	u sredini	na početku	samostalno
ـش	ـشـ	شـ	ش

ISHODIŠTE

Sredina jezika i nepce iznad nje

IZGOVOR

Sredina jezika prema nepcu, zrak se raširi po ustima – kao naše š.

OSOBINE

- Šumnost الهَمْس
- Mehkoća الرَّخَاوَة
- Tankoća الاسْتِفَال
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Zaprečnost الإِصْمَات
- Šištanje التَّفَشِّي

VJEŽBE

شِ شُ شْ شَ ـشِـ شٌ

شِينْ شَمْسٌ شُرِحَ شَاهِدٌ شِفَاءٌ

هَلْ تَمْشِي إِلَى الشَّيْخِ الْمَشْرِقُ مُشْرِقٌ رُشْدٌ

أُتْرُكْ شُبُهَاتٍ وَشَهَوَاتٍ وَلَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ

ص

ṢAD

OBLICI PISANJA

ـص	ـصـ	صـ	ص
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Vrh jezika iznad donjih sjekutića

IZGOVOR

Kao s, ali krupno: zadnji dio jezika se podigne prema nepcu, usne se blago zaokruže.

OSOBINE

- Šumnost الهَمْس
- Mehkoća الرَّخَاوَة
- Krupnoća الاسْتِعْلَاء
- Zatvorenost الإِطْبَاق
- Zaprečnost الإِصْمَات
- Piskavost الصَّفِير

VJEŽBE

صُ صِ صْ صُـ صِـ صٌ

صَادْ صَالِحٌ صِحَّةٌ صُمُوتٌ صَلَوٰةٌ

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي حَدِيثٌ صَحِيحٌ

الصَّحَابَةُ اِصْبِرْ صَبْرًا وَكُنْ مِنَ الصَّادِقِينَ

ض

ḌAD

OBLICI PISANJA

ـض	ـضـ	ضـ	ض
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Jedna ili obje strane jezika uz gornje kutnjake

IZGOVOR

Rub jezika (najčešće lijevi) uz gornje kutnjake – krupno i produženo; najbliže našem d.

OSOBINE

- Zvonkost الجَهْر
- Mehkoća الرَّخَاوَة
- Krupnoća الاسْتِعْلَاء
- Zatvorenost الإِطْبَاق
- Zaprečnost الإِصْمَات
- Dugotrajnost الاسْتِطَالَة

VJEŽBE

ضِ ضًا ضْ ضُـ ـضِـ ضٌ

أَرْضٌ ضِدٌّ أَبْيَضُ صَادٌ ضَادٌ ضَمَّةٌ

الْفَضْلُ بِيَدِ اللَّهِ مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ

وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ الضَّلَالَةُ مَرَضٌ

ṬA

ط

OBLICI PISANJA

na kraju	u sredini	na početku	samostalno
ـط	ـطـ	طـ	ط

ISHODIŠTE

Vrh jezika i korijen gornjih sjekutića

IZGOVOR

Kao t, ali krupno i snažno: jezik se priljubi uz nepce, usne se blago zaokruže.

OSOBINE

- Zvonkost الجَهْر
- Jačina الشِّدَّة
- Krupnoća الاسْتِعْلَاء
- Zatvorenost الإِطْبَاق
- Zaprečnost الإِصْمَات
- Odskočnost القَلْقَلَة

VJEŽBE

طِ طًا طْ طُ ـطَ طٍ ـطِـ طٌّ

حَبِطَتْ طَلَبَ طَازِجٌ طَاهِرٌ طَارِقٌ

أَطْوَلُ لَا تُحْبِطُوا الثَّوَابَ تَطَيَّرَ تَصْطَلُونَ

يَا طَاهِرُ لَا تَأْخُذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا إِنَّهُ الضَّالُّ

ظ

ZA

OBLICI PISANJA

ـظ	ـظـ	ظـ	ظ
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Vrh jezika i vrhovi gornjih sjekutića

IZGOVOR

Vrh jezika lagano među zube, a jezik se podigne prema nepcu – krupno, zvučno z.

OSOBINE

- Zvonkost الجَهْر
- Mehkoća الرَّخَاوَة
- Krupnoća الاسْتِعْلَاء
- Zatvorenost الإِطْبَاق
- Zaprečnost الإِصْمَات

VJEŽBE

ظَ ظِ ظْ ظٌ ظًا ـظُ ظُ ظٍ ـظِـ

ظَنَّ ظَلَّ ظَفْرٌ ظَالِمٍ ظَاهِرٌ حَافِظُوا

حَفِظَ نَظَرَهُ فَحَفِظَهُ اللَّهُ إِظْهَارُ الْحَقِّ ظُهْرٌ

وَمَا ظَلَمُونَا ظَمَأٌ مَحْظُورًا مَظْلُومًا حَظٌّ

ع
‘AJN

OBLICI PISANJA

ـع	ـعـ	عـ	ع
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Srednji dio grla

IZGOVOR

Iz sredine grla, uz stezanje grla – zvučan glas kojeg nema u našem jeziku.

OSOBINE

Zvonkost الجَهْر · Srednja jačina التَّوَسُّط · Tankoća الاسْتِفَال · Otvorenost الانْفِتَاح · Zaprečnost الإِصْمَات

VJEŽBE

عَ عُ عِ عْ عًا عٌّ عُـ عٍ ـعِ

عَيْنٌ عَادَ عَلَى عِدَّةٌ عَبْدُ اللَّهِ الْعَزِيزُ

الْعَظِيمُ الْعَلِيمُ الرَّافِعُ السَّمِيعُ الْوَاسِعُ

الْعَدْلُ الْعَلِيُّ الْمُعِيدُ الْعَفُوُّ الْمَانِعُ الْبَدِيعُ

غ

GAJN

OBLICI PISANJA

ـغ	ـغـ	غـ	غ
na kraju	u sredini	na početku	samostalno

ISHODIŠTE

Gornji dio grla

IZGOVOR

Iz gornjeg dijela grla, hrapavo i zvučno – kao g koje struji, bez zatvaranja.

OSOBINE

- Zvonkost الجَهْر
- Mehkoća الرَّخَاوَة
- Krupnoća الاسْتِعْلَاء
- Otvorenost الانْفِتَاح
- Zaprečnost الإِصْمَات

VJEŽBE

غَ   غُ   غِ   غْ   غًا   غٌ   ـغُـ   غٍ   ـغِـ

غَيْنٌ   غَائِبٌ   غِيبَةٌ   غَرِيبٌ   غَزْوَةٌ   غُفِرَ

لَا تَكُنْ مِنَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ   وَلَا الضَّالِّينَ

لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا الْغَفُورُ   الْغَفَّارُ الْغَنِيُّ

Arapski brojevi

Brojevi stranica, ajeta, džuzova i hizbova u Muṣh̲afu pisani su arapskim brojkama. One se pišu i čitaju slijeva nadesno, kao i naše.

CIFRE

١	٢	٣	٤	٥
1	2	3	4	5
٦	٧	٨	٩	٠
6	7	8	9	0

BROJEVI S VIŠE CIFARA

١٠	١٣	٢٠	١٠٠
10	13	20	100
٢٧٩	٣١١	٦٢٤	٨١٥٩
279	311	624	8159

03

التَّجْوِيدُ

TEDŽVĪD

Definicija tedžvīda

Termin **tedžvīd** (التَّجْوِيد) nije korišten u periodu Objave, i nema nijednog ajeta koji spominje ovu riječ ili izvedenicu istog korijena, a da se odnosi na učenje Ḳur'āna, bilo posredno ili neposredno. On je ustanovljen tokom tzv. četvrtog razdoblja razvoja pravne nauke, u periodu između početka drugog i polovine trećeg hidžretskog stoljeća, kada su ustanovljeni i sami mezhebi i kada su kolektivno pisana djela iz hadīsa, fikha, akide i tefsira.

Ḳur'ān koristi termine *tertīl*, *tilāvet* i *ḳiraet*, pa je neophodno upoznati se s njihovim značenjem. Posljednja dva, **tilāvet** (التِّلَاوَة) i **ḳiraet** (الْقِرَاءَة), imaju opće značenje – učiti, čitati, a spomenuti su, između ostalih, u sljedećim ajetima: ***„A kada se uči (ḳuri'e) Ḳur'ān, vi ga slušajte“***[1] i ***„Naređeno mi je da budem poslušan i da Ḳur'ān učim (etlu)“***[2]. Zajedno sa svojim izvedenicama koje nose slično značenje, spomenuti su u Ḳur'ānu preko pedeset puta, što jasno ukazuje na važnost i obavezu učenja i izučavanja Allāhove Knjige.

Međutim, **tertīl** (التَّرْتِيل) znači i podrazumijeva kakvoću učenja, a kao i prethodni termini, upotrijebljen je, u više slučajeva, u imperativnoj formi. Kaže Uzvišeni: ***„I izgovaraj – uči (rettil) Ḳur'ān pažljivo – po tedžvīdu (tertīlen)“***[3].

1. Prijevod značenja sure El-E'rāf, ajet 204.
2. Prijevod značenja sure En-Neml, ajeti 91–92.
3. Prijevod značenja sure El-Muzzemmil, ajet 4.

Mufessir El-Bejḍāvī ovako tumači ovaj ajet: „To znači, upotpuni ga (učenje Ḳur'āna) tedžvīdom.“ Mnogi drugi učenjaci kažu da ajet podrazumijeva polagahno učenje Ḳur'āna, sa smirenošću i razmišljajući o njegovom značenju i porukama, izgovarajući ga pravilnim pokretima jezika i usana. 'Alī, r.a., kaže da je **tertīl** upotpunjavanje (izgovora) h̲arfova i poznavanje mjesta za stajanje (pri učenju).

U h̲adīs̲ima Allāhovog Poslanika također nalazimo imperative u pogledu načina učenja Ḳur'āna. U h̲adīs̲u koji prenosi Ebū H̲uz̲ejfe stoji da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: **„Učite Ḳur'ān s melodioznošću s kojom ga uče Arapi, a čuvajte se da ga ne biste učili na način kojim ga uče razvratnici i veliki griješnici. Jer, zaista će poslije mene doći narodi koji će učiti Ḳur'ān poput pjevanja pjesme, (neki) poput pjevanja sveštenika i (neki) poput naricanja naricaljki – neće im prelaziti grkljane. Srca su im zavedena, kao i srca onih kojima se svidi ono što rade.“**[4] Pod pjevanjem pjesme misli se na otezanje i skraćivanje riječi s ciljem melodičnosti, odstupajući od utvrđenih pravila. A pod pjevom sveštenika misli se na pjevajući način molitve, koju kršćani prakticiraju u crkvama. Riječi ***neće im (njihovo učenje) prelaziti grkljane*** znače da im to učenje neće biti primljeno, jer se učenje Ḳur'āna koje nije u skladu s pravilima po kojima je objavljen ne smatra učenjem, i, kako kaže h̲āfiẓ Ibn H̲adžer, kao takvo kvari namaz.

4. H̲adīs̲ bilježe Nesā'ī u svom Sunenu, Mālik u Muveṭṭa'u, Bejheḳī u Šu'abu-l-īmān i Ṭaberānī u El-Eusеṭu.

Postoje mnoge predaje koje govore o tedžvīdu. Sujūṭī navodi da je Ibn Mes'ūd govorio: „Učite Ḳur'ān po tedžvīdu“, a na težinu njegovih riječi upućuje hadīs: **„Ko voli da uči Ḳur'ān onako kako je objavljen, neka ga uči kao Ibn Ummi 'Abd“**, tj. kao Ibn Mes'ūd. El-Kurra je rekao da je tedžvīd ukras Ḳur'āna, a to podrazumijeva svaki harf izgovoriti sa svim njegovim osobinama i iz njegovog ishodišta, uljepšavajući izgovor u skladu sa samim harfom, bez pretjerivanja i prenemaganja.

Možemo, dakle, zaključiti da je propisano učenje Ḳur'āna **tertīlom** – što podrazumijeva učenje po tedžvīdu – i da veća odstupanja od tedžvīda kvare učenje, a ako se radi o učenju sure Fātihe u namazu, odstupanja koja mijenjaju njeno značenje kvare namaz.

Propisi primjene tedžvīda

Primjena tedžvīda obavezna je pri učenju Ḳur'āna, a to je posebno bitno u namazu. Postoje različiti stavovi u pogledu granice odstupanja od tedžvīda koje kvari namaz, a primarno je kazati da namaz kvari svako učenje Fātiẖe koje mijenja njeno značenje, kao i svako ispuštanje ẖarfa pri učenju Fātiẖe, makar se radilo i o hemzetu (ḳaṭ'ī). Ovaj je stav usklađen s ẖadīs̱om Allāhovog Poslanika ﷺ u kojem kaže: **„Nema namaza bez (učenja) Fātiẖe“**, što znači da pogrešno proučena Fātiẖa, tako da se promijeni njeno značenje, kvari namaz. Takav namaz treba obnoviti. Ako se pri učenju Fātiẖe ispusti ẖarf, naprimjer hemze u riječima الَّذِينَ أَنْعَمْتَ *elleẕīne en'amte*, i prouči se *elleẕīne n'amte*, potrebno je ponoviti riječ *en'amte*, u suprotnom učenje će biti nepotpuno. Isto važi i za učenje drugih ajeta i sura, s tim što njihovo eventualno pogrešno učenje neće pokvariti namaz, jer je učenje sura ili ajeta, izuzev sure Fātiẖe, sunnet, a ispuštanjem sunneta namaz se ne kvari. Dakle, ako se iz zaborava ili neznanja pogrešno prouči neki ajet iz Ḳur'āna, to ne kvari namaz. Naravno, osoba koja nema znanja o pravilnom učenju Ḳur'āna ne treba predvoditi džemat ako ima učenijih, a na svakome je pojedinačna obaveza da nauči pravilno učiti, u najmanju ruku Fātiẖu, i, ako može, nekoliko sura, kako bi mogao obaviti ispravan i cjelovit namaz.

Cilj tedžvīda

Cilj ove nauke prije svega je postizanje ispravnog učenja Ḳur'āna, koje je obaveza u namazu i van namaza i od kojeg ovisi njegova ispravnost. U isto vrijeme, ona nas upućuje da primjenjujemo **ḳiraet** (الْقِرَاءَة) onako kako ga je učio Allāhov Poslanik ﷺ. Svi propisi koji su sastavni dijelovi nauke o **tedžvīdu**, bez obzira o kojoj se vrsti učenja radilo, usmjereni su da uče ḳiraetu kakav nam je prenio Allāhov Poslanik. Naravno, ispravno učenje Ḳur'āna nosi veliku nagradu učaču, što ulazi u prioritetne ciljeve ove nauke. O tome govorimo u narednom dijelu.

Vrijednost učenja Ḳur'āna

Spomenuli smo nekoliko citata iz Ḳur'āna i sunneta koji upućuju na vrijednost učenja Ḳur'āna, a ovdje ćemo navesti još neke. Uzvišeni kaže: ***„Zaista oni koji uče Allāhovu Knjigu i koji namaz obavljaju i dijele od onoga čime smo ih opskrbili, tajno i javno, mogu se nadati nagradi koja neće nestati, da ih On prema onome što su radili nagradi i još im iz obilja Svoga da...“***[5] 'Ā'iše, r.a., prenosi hadīs da je Resūlullāh ﷺ kazao: ***„Onaj koji uči Ḳur'ān i u tome je podučen (ne griješi) sa (melekima) pisarima je, časnim, čestitim. A onaj koji uči Ḳur'ān, i pri tome zamuckuje i teško mu ide, ima dvije nagrade.“***[6] Od Ebū Umāme, r.a., prenosi se da je rekao: „Čuo sam Resūlullāha ﷺ da kaže: ***'Učite Ḳur'ān, zaista će on na Sudnjem danu doći kao zagovornik onima koji su ga učili (pamtili).'“***[7] 'Abdullāh ibn 'Amr prenosi da je Vjerovjesnik ﷺ rekao: ***„Reći će se čovjeku koji je učio Ḳur'ān: uči i penji se, i uči pravilno kao što si na dunjaluku učio, tvoj je stepen (u Džennetu) kod posljednjeg ajeta kojeg proučiš.“***[8] A 'Umer ibnu-l-Ḥaṭṭāb prenosi od Vjerovjesnika ﷺ da je rekao: ***„Zaista Uzvišeni Allāh uzdiže ovom Knjigom narode, a unizuje druge.“***[9]

5. Prijevod značenja sure Fāṭir, ajeti 29 i 30.
6. Bilježe ga Buḥārī i Muslim.
7. Bilježi ga Muslim.
8. Bilježe ga Ebū Dāvūd, Nesā'ī i Tirmizī, koji kaže da je hadīs sahih.
9. Bilježe ga Ebū Dāvūd, Nesā'ī i Tirmizī, koji kaže da je hadīs sahih.

Dakle, vidimo da je Ḳur'ān uzrok sreće i uspjeha i na ovom i na budućem svijetu, uzrok časnog života, zaštite i bereketa u djelima, i uzrok nagrade i stepena u Džennetu.

Vrste (pravilnog) učenja Ḳur'āna

Ulema je učenje Ḳur'āna shodno brzini podijelila na tri vrste: tertīl, tedvīr i h̲adr. **Tertīl** (التَّرْتِيل) je, može se kazati, najpoželjniji način učenja. Tempo pri učenju tertīlom je odmjereno spor, svaki se h̲arf jasno čuje i razgovijetno izlazi iz svog ishodišta, a pri tom brzina učenja omogućava razmišljanje o značenju ajeta. Ummu Seleme je opisala da je Allāhov Poslanik ﷺ učio Ḳur'ān razgovijetno (da se jasno razaznavao) h̲arf po h̲arf.[10] To je doslovan opis tertīla.

Najbrži način učenja je **h̲adr** (الْحَدْر), s tim da se čuvaju tedžvīdski propisi i da se ispuni pravo svakog h̲arfa, kako se to kaže u literaturi na arapskom jeziku. A to podrazumijeva da se svaki h̲arf izgovara iz svog ishodišta i da se upotpune sve njegove osobine.

Tedvīr (التَّدْوِير) je učenje koje je po brzini između tertīla i h̲adra. Možemo, dakle, kazati da je tertīl sporo učenje Ḳur'āna, tedvīr odmjereno, a h̲adr ubrzano.

10. Bilježi ga Tirmiz̲ī i kaže da je vjerodostojan (h̲asenun ṣah̲īh̲).

تَحْسِينُ الصَّوْتِ وَاللَّحْنِ

Melodioznost pri učenju i uljepšavanje glasa

Melodioznost pri učenju Ḳur'āna ulazi u sunnet učenja, jer je sam Allāhov Poslanik upućivao da se uči melodiozno, kako stoji u ranije navedenom hadīsu Ebū Huzejfe. Dakle, tražena melodioznost pri učenju Ḳur'āna je, ustvari, prirodnost arapskog jezika, onako kako ga govore Arapi, posebno Ḳurejšije – pleme koje živi u Mekki i njenoj okolini, jer je Ḳur'ān objavljen na dijalektu ovog plemena. To pojašnjava naredna predaja: „Rekao je 'Usmān trojici Ḳurejšija (koji su bili u komisiji za sakupljanje Ḳur'āna u Muṣhaf): 'Ako se razmimoiđete u nečemu iz Ḳur'āna sa Zejdom ibn Sābitom, vi ga zapišite jezikom (po narječju) Ḳurejšija, jer je zaista (Ḳur'ān) objavljen na njihovom jeziku (narječju).'"[11]

To podrazumijeva da se s melodioznošću ne mijenja značenje, ne gutaju i ne dodaju harfovi, da se ne mijenjaju haraketi, te da se ne skraćuju propisane niti dodaju nepropisne dužine (**mudūd** (الْمُدُود)). Učač ovakvim učenjem čini haram.

11. Predaju bilježi Buḥārī u Ṣaḥīḥu, Ṭaberī u svom tefsiru.

Uljepšavanje glasa pri učenju ulazi u lijep običaj koji je preporučen hadīsima, od kojih ćemo navesti sljedeće: ***„Ukrasite Ḳur'ān vašim glasovima.“***[12] Ebū Hurejre je rekao: „Čuo sam Resūlullāha ﷺ da kaže: ***‘Ne sluša Allāh ništa kao što sluša Vjerovjesnika lijepoga glasa, koji uljepšava glas pri učenju Ḳur'āna i uči ga glasno.’***“[13] I također, hadīs od Ebū Mūsāa, da je rekao Vjerovjesnik ﷺ: ***„Zaista mi je dat mizmar***[14] ***od mizmara porodice Dāvūdove.“***[15] I na kraju ovog dijela, navest ćemo još dva hadīsa koji još jasnije upućuju na važnost uljepšavanja učenja. Prvi prenosi Sa'd ibn Ebī Veḳḳāṣ, da je Allāhov Poslanik ﷺ rekao: ***„Ko ne uljepšava glas pri učenju Ḳur'āna, nije od nas.“***[16] I hadīs od Berā'a, koji kaže: ***„Čuo sam Resūlullāha kako na jaciji uči suru Vet-tīni vez-zejtūn, i nisam čuo nikoga ljepšeg glasa od njega.“***

Naravno, uz sve preporuke o uljepšavanju glasa, nije dozvoljeno pretjerivanje koje će izmijeniti značenje, harfove ili harakete, skratiti ili produžiti propisane dužine.

12. Bilježe ga Ebū Dāvūd, Nesā'ī i drugi.
13. Bilježi ga Buḥārī.
14. Mizmar je melodioznost pri učenju koju je Dāvūd, a.s., primjenjivao učeći Zebūr. (El-Ḳāmūs el-muhīṭ)
15. Bilježe ga Buḥārī i Muslim.
16. Bilježi ga Ebū Dāvūd.

التَّفْخِيمُ

Krupno izgovaranje

Krupno, s **najvećim** stepenom krupnoće, izgovaraju se svi harfovi **isti'lā'** i harf **ra** kada nose **fethu** i kada poslije njih dođe **elif**, koji se također izgovara krupno:

الصَّادِقُونَ	وَلَا الضَّآلِّينَ	يَرْضَىٰ

Krupno, za jedan stepen manjom krupnoćom, izgovaraju se svi harfovi **isti'lā'** i harf **ra** kada nose **fethu**:

خَلَقَ	صَدْرَكَ	الصَّمَدُ

Krupno, za dva stepena manjom krupnoćom, izgovaraju se svi harfovi **isti'lā'** i harf **ra** kada nose **ḍammu**:

الطُّوفَانُ	الْمَغْضُوبِ	الْقُدُّوسُ

Krupno, s još nižim stepenom krupnoće, izgovaraju se svi harfovi **isti'lā'** kada nose **sukūn** (السُّكُون):

الْمِصْبَاحُ	النَّخْلَةُ	بِمِقْدَارٍ

Krupno, s najnižim stepenom krupnoće, izgovaraju se svi h̲arfovi **isti'lā'** kada nose **kesru**:

غَضِبُوا	بَخِلَ	الْمَصِيرِ

التَّرْقِيقُ

Mehko (tanko) izgovaranje h̲arfova

H̲arfovi koji imaju osobinu **istifāl** (الِاسْتِفَالِ) izgovaraju se s tankoćom.

السَّمَاءُ	حَكِيمٌ	جَعَلَ
كَرِيمٌ	الْعَٰلَمِينَ	الشَّمْسُ
ثَاقِبٌ	الْوَدُودُ	خَلَقَ
الْوَسْوَاسُ	نَظِيرٌ	مَرْيَمُ
		يَدَيْ

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

لَامُ لَفْظِ الْجَلَالَةِ

Izgovor imena Allāh

Harf **lam** je po svojim osobinama tanak harf i u pravilu se izgovara tanko. Izuzetak je lam u imenu **Allāh**: kada je prije njega **fetha** ili **ḍamma**, izgovara se krupno, a elif koji ga slijedi (ne piše se, ali se izgovara u trajanju od dva haraketa) također se izgovara krupno. Kada je prije njega **kesra**, lam se izgovara tanko.

KRUPNO – POSLIJE FETHE ILI ḌAMME

ذَٰلِكُمُ اللَّهُ	هُوَ اللَّهُ
عَلَيْهُ اللَّهَ	مِنَ اللَّهِ

TANKO – POSLIJE KESRE

اعْبُدِ اللَّهَ	بِسْمِ اللَّهِ	بِاللَّهِ

Napomena: Isto vrijedi i na početku učenja: kada započnemo riječju اللَّهُ, hemzetul-veṣl se izgovara s fethom, pa se lam izgovara krupno.

U MEDINSKOM MUṢHAFU

Riječ **Allāh** u Medinskom muṣhafu počinje hemzetul-veṣlom (ٱللَّهُ), pa se uvijek veže s prethodnom riječju. Kada ajet počinje tom riječju, hemzetul-veṣl se izgovara s fethom: ٱللَّهُ = أَللَّهُ. U izrazu *lillāhi* (لِلَّهِ) elif se ne piše, nego umjesto njega stoji lam s kesrom.

فِي ٱللَّهِ	أَمِ ٱللَّهُ
إِنَّ ٱللَّهَ	ٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلَّذِينَ
ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ	وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ
لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ	

أَحْكَامُ الرَّاءِ

Krupni i tanki izgovor harfa ra

Ra se izgovara krupno

- kada nosi fethu ili ḍammu

صِرَاط	رَبَّكُمْ	أَكْثَرُهُمْ
يَفْتَرُونَ	الْبِرَّ	

- kada je sākin, a prije njega je harf s fethom ili ḍammom

مُرْجَوْنَ	الْأَرْضِ	مَرْجِعُكُمْ
الْقُرْءَانُ		

- kada je sākin, a prije njega je hemzetul-veṣl (kesra koja nije stalna)

أَنِ ارْجِعُوا	أَمِ ارْتَابُوا	لِمَنِ ارْتَضَى

- kada je sākin poslije stalne kesre, a iza njega je krupni harf u istoj riječi

لَبِالْمِرْصَادِ	فِرْقَةٍ	قِرْطَاسٍ

- kada je sākin zbog stajanja, a prije njega je h̲arf s fetẖom ili ḍammom

بِقَدَرْ	بِالنُّذُرْ

- kada je sākin zbog stajanja, prije njega je h̲arf sākin, a prije tog h̲arfa fetẖa ili ḍamma

الْقَدْرْ	بِالْكُفْرْ

Ra se izgovara tanko

- kada nosi kesru

مَرِيجٍ	الْمَـٰكِرِينَ	رِجَالًا

- kada je sākin poslije stalne kesre, a iza njega nije krupni h̲arf

فِرْعَوْنَ	شِرْعَةً	مِرْيَةٍ

- kada je sākin zbog stajanja, a prije njega je ja sākin

الطَّيْرْ	الْخَيْرْ	السَّيْرْ

- kada je sākin zbog stajanja, a prije njega je h̲arf s kesrom

بِمُصَيْطِرْ	يَقْدِرْ

- **kada je sākin zbog stajanja, prije njega je harf sākin, a prije tog harfa kesra**

سِدْرْ	السِّحْرْ

Riječi u kojima je dozvoljeno oboje

U riječi فِرْقٍ (Eš-Šu'arā', 63) ra je sākin poslije kesre, a iza njega je krupni harf ķaf, ali s kesrom. Zato je dozvoljen i krupni i tanki izgovor, kako navodi Ibnu-l-Džezerī u *Muķaddimi*. Učenjaci navode još nekoliko riječi u kojima je pri stajanju dozvoljeno oboje:

RIJEČ	MJESTO	PREDNOST
مِصْرَ	svugdje u Ķur'ānu	krupno
الْقِطْرِ	Sebe', 12	tanko
وَنُذُرِ	El-Ķamer, 16, 18, 21, 30, 37, 39	tanko
يَسْرِ	El-Fedžr, 4	tanko
الْجَوَارِ	Eš-Šūrā, 32; Er-Rahmān, 24; Et-Tekvīr, 16	tanko
فَأَسْرِ i أَنْ أَسْرِ	svugdje u Ķur'ānu	tanko

Napomena: U riječi مَجْرىٰهَا (Hūd, 41) ra se izgovara tanko, jer se na elifu poslije njega primjenjuje imāle (vidi poglavlje *Posebna mjesta u Hafṣovom rivajetu*).

Napomena: Ra s tešdīdom izgovara se bez treperenja vrha jezika. Osobina vibriranja (tekrīr) spominje se zato da bi se izbjegla, a ne primijenila.

Sunčevi i mjesečevi harfovi

Arapska se slova, s obzirom na njihov odnos spram određenog člana **el** (ال), dijele na sunčeva i mjesečeva. Naime, u arapskom jeziku, kao i u nekim evropskim jezicima, postoji određeni član kojim se određuju imenice, a koji se stavlja na njihov početak.

Sunčevi harfovi الْحُرُوفُ الشَّمْسِيَّةُ

Kada je početni harf imenice jedan od sunčevih harfova (*el-hurūf eš-šemsijje*), drugi harf određenog člana – **lam** (ل) pretvara se u početni harf imenice, tako da se lam uopće ne čita, a početni harf nosi tešdīd i čita se **udvostručeno**.

Sunčeve ẖarfove čini sljedećih četrnaest ẖarfova:

ت ث د ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ل ن

PRIMJERI

الصَّمَدُ	التَّائِبُونَ	الشَّمْسُ
الدِّينُ	الضَّرَّآءُ	الثَّاقِبُ
الظَّنُّ	الذِّئْبُ	الطُّورُ
الزَّانِيَةُ	وَاللَّيْلِ	الرَّسُولُ
	السَّمَآءُ	النَّفْسُ

Mjesečevi ẖarfovi الْحُرُوفُ الْقَمَرِيَّةُ

Kada je početni ẖarf imenice jedan od mjesečevih ẖarfova (*el-ẖurūf el-ḳamerijje*), drugi ẖarf određenog člana, **lam** (ل), ne pretvara se u početni ẖarf imenice. Određeni član i imenica se, dakle, čitaju kako su i napisani.

Mjesečeve harfove čini sljedećih četrnaest harfova:

أ ب ج ح خ ع غ ف ق ك م و ي ه

PRIMJERI

الْجَحِيمُ	الْبَاطِلُ	الْأَمَلُ
الْعُقُودُ	الْخَاسِرُونَ	الْحَرُورُ
الْقَالِينَ	الْفِرْدَوْسُ	الْغَيُّ
الْهَزْلُ	الْمُلْكُ	الْكِتَابُ
	الْيَمِينُ	الْوَتِينُ

حُكْمُ الِاسْتِعَاذَةِ وَالْبَسْمَلَةِ
Propis učenja isti'āze i bismille

Neposredno prije učenja Ḳur'āna obaveza je proučiti *isti'āzu* (e'ūzu), shodno riječima Uzvišenog: **„A kada (pođeš) Ḳur'ān (da) učiš, utječi se Allāhu od prokletog šejṭāna.“**[17]

Postoji više verzija učenja isti'āze, a najpoznatija je gornjim ḳur'ānskim imperativom naređena: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ – *e'ūzu billāhi mine-š-šejṭāni-r-radžīm* – što znači: utječem se Allāhu (kod Allāha zaštitu tražim) od šejṭāna prokletog.

Dakle, prije samog učenja Ḳur'āna obaveza je proučiti *isti'āzu*, kao što je učimo i na početku namaza, prije samog učenja sura, a većina uleme je stanovišta da je njeno učenje vadžib. Ako nas u učenju prekine nešto što nije vezano za samo učenje, a nije stanka zbog kihanja ili kašljanja – npr. govor, pravljenje duže pauze, zabavljanje nečim drugim osim Ḳur'āna i sl. – potrebno je prije nastavka ponovo proučiti isti'āzu.

Učenje *bismille* je sunnet ako učimo s početka sure, i uči se odmah nakon isti'āze. Izuzetak je sura Et-Teuba, prije koje se bismilla ne uči. Bismilla se može učiti poslije isti'āze i kada započinjemo učenje od sredine sure.

17. Prijevod značenja sure En-Nahl, 98.

Bismilla glasi: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ – *bismillāhi-r-rahmāni-r-rahīm* – u ime Allāha, Milostivog, Samilosnog, što znači: počinjem (svoje djelo) u Allāhovo ime, tj. radi Allāha, Milostivog (svim stvorenjima), Samilosnog (samo vjernicima na Sudnjem danu).

Suru Et-Teuba počinjemo bez bismille, odmah nakon isti'āze:

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بَرَآءَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى الَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ الْمُشْرِكِينَ

أَوْجُهُ الْبَسْمَلَةِ بَيْنَ السُّورَتَيْنِ

Spajanje kraja sure, bismille i početka naredne sure

Između kraja jedne i početka naredne sure moguća su četiri načina učenja. Tri su dozvoljena, a jedan nije:

1. Sve odvojeno – posljednji ajet sure, pa stanka; bismilla, pa stanka; prvi ajet naredne sure.

2. Bismilla spojena s narednom surom – posljednji ajet, pa stanka; zatim bismilla spojena s prvim ajetom naredne sure.

3. Sve spojeno – posljednji ajet spojen s bismillom, a bismilla s prvim ajetom naredne sure.

4. Bismilla spojena s krajem sure, pa stanka, a zatim prvi ajet naredne sure – ovaj način **nije dozvoljen**, jer bi se moglo pomisliti da bismilla pripada kraju prethodne sure, a ona je, po rivajetu koji učimo, propisana na početku sura (osim sure Et-Teuba).

Kada učenje započinjemo isti'āzom, dozvoljena su sva četiri načina povezivanja isti'āze, bismille i prvog ajeta.

أَحْكَامُ النُّونِ السَّاكِنَةِ وَالتَّنْوِين
Pravila učenja nun sākina i tenvīna

Nun sākin (نْ) je nun bez haraketa, u imenici, glagolu ili čestici. **Tenvīn** (التَّنْوِين) je dopunski nun bez haraketa na kraju imenice: piše se kao udvostručen haraket (ـٌ ـٍ ـً), izgovara se kao *n* kada se riječ spaja s narednom, a pri stajanju otpada.

PRIMJERI

أَنْعَمْتَ	ذَنْبُكَ	مَنْ
شَكٌّ	عَلِيمًا	أُسْوَةٌ

Za nun sākin i tenvīn vrijede ista četiri pravila, a koje će se primijeniti zavisi od harfa koji dolazi poslije njih: **idgām** (šest harfova), **iḥfā** (petnaest harfova), **iḳlāb** (jedan harf) i **iẓhār** (šest harfova).

I. Utapanje (idgām) الْإِدْغَامُ

Idgām (utapanje) znači da se nun sākin ili tenvīn utapa u harf koji slijedi, pa se izgovara jedan udvostručen harf (s tešdīdom). Harfova idgāma je šest, sadržani su u riječi:

يَرْمَلُونَ

Zavisno od toga ostaje li nazalizacija (gunna), idgām je dvojak.

Utapanje uz nazalizaciju (idgām bigunneh) إِدْغَامٌ بِغُنَّةٍ

Kada nun sākin ili tenvīn dođe ispred jednog od četiri harfa يَنْمُو – **ja, nun, mim, vav** – nun se ne izgovara, a naredni harf se uči udvostručeno, uz **nazalizaciju** od dva haraketa. Kod harfova vav i ja utapanje je nepotpuno (الْإِدْغَامُ النَّاقِصُ), jer od nuna ostaje gunna.

PRIMJERI

مَنْ نَّشَاءُ	أَنْ يَّأْتِيَ
خَيْرًا مِّمَّا	وَنَفْسٍ وَّمَا

U MEDINSKOM MUṢḪAFU

Idgām s gunnom: na nunu nema sukūna; kod nuna i mima poslije njega piše se tešdīd, a kod vav i ja nema tešdīda (jer je utapanje nepotpuno). Crtice tenvīna su malo rastavljene.

وَإِن مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ

أَن يُؤْتَىٰٓ أَحَدٌ مِّثْلَ

وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا

مَن يُنِيبُ

Utapanje bez nazalizacije (idgām bigajri gunneh) إِدْغَامٌ بِغَيْرِ غُنَّةٍ

Kada nun sākin ili tenvīn dođe ispred harfa **lam** ili **ra**, nun se potpuno utapa (الْإِدْغَامُ التَّامُّ): ne izgovara se ni on ni njegova gunna, a lam ili ra se uči udvostručeno. Tako مِنْ لَّدُنْهُ učimo kao da je napisano مِلَّدُنْهُ.

PRIMJERI

أَنْ لَّمْ يَرَهُ أَحَدٌ

مِنْ رَّبِّكُمْ

مَالًا لُّبَدًا

يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ

غَفُورٌ رَّحِيمٌ

U MEDINSKOM MUṢHAFU

Na nunu nema sukūna, harf lam ili ra poslije njega ima tešdīd, a crtice tenvīna su malo rastavljene.

مِن رَّبِّهِمْ

هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

مِن رُّسُلِهِۦ

لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ

الْإِخْفَاءُ

II. Skrivanje (iḫfā)

Iḫfā (skrivanje) je izgovor nun sākina ili tenvīna između iẓhāra i idgāma: nun se ne izgovara potpuno, nego ostaje samo njegova **nazalizacija** (gunna) u trajanju od dva ḫaraketa, a jezik se već priprema za ishodište ḫarfa koji slijedi. Pravilo važi ispred petnaest ḫarfova, pa ga susrećemo gotovo u svakom ajetu:

ت ث ج د ذ ز س ش ص ض ط ظ ف ق ك

PRIMJERI

مَنْ تَابَ	مَنْشُورًا
أَنْجَاكُمْ	أَنْدَادًا

مُنْذِرٌ	نَفْسًا زَكِيَّةً
فَانْظُرْ	أَنْ سَيَكُونُ
لِمَنْ شَآءَ	عَنْ صَلَاتِهِمْ
مَنْضُودٍ	شَرَابًا طَهُورًا
خَالِدًا فِيهَا	مِنْ قَبْلُ
كِرَامًا كَاتِبِينَ	

U MEDINSKOM MUṢḤAFU

Na nunu nema nikakvog znaka, a crtice tenvīna su malo rastavljene.

مِن قَبۡلُ	عَذَابٞ شَدِيدٞ
إِنَّكَ أَنتَ ٱلۡوَهَّابُ	لَن تُغۡنِيَ عَنۡهُمۡ
وَٱلَّذِينَ مِن قَبۡلِهِمۡ	فِئَةٞ تُقَٰتِلُ

الْإِقْلَابُ

III. Promjena (iḳlāb)

Iḳlāb (promjena) je pravilo za jedan harf – **ba** (ب). Kada nun sākin ili tenvīn dođe ispred harfa ba, nun se pretvara u **mim**, a taj mim se izgovara skriveno (iḫfā): usne se lagano sklope, a glas struji kroz nos u trajanju od dva haraketa.

PRIMJERI

مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ

أَنْبَأَكَ

سَمِيعٌ بَصِيرٌ

زَوْجٍ بَهِيجٍ

مُنْفَطِرٌ بِهِ

U MEDINSKOM MUŞHAFU

Umjesto sukūna, iznad nuna stoji **mali mim** (ۢ); kod tenvīna mali mim stoji umjesto druge crtice.

مِنۢ بَعْدِ	عَلِيمُۢ بِذَاتِ
وَاقِعُۢ بِهِمْ	

Mali mim za iķlāb i mali mim za obavezno stajanje

Oba znaka su mali mim, ali se razlikuju oblikom: znak za **iķlāb** (ۢ) ima dugi uspravni završetak i stoji umjesto sukūna, a znak za **obavezno stajanje** (ۘ) ima kratak vodoravni završetak i stoji iznad kraja riječi.

إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمُۘ
ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

الْإِظْهَارُ

IV. Isticanje (iẓhār)

Iẓhār (isticanje) je suprotno prethodnim pravilima: nema utapanja ni skrivanja. Kada nun sākin ili tenvīn dođe ispred jednog od šest grlenih harfova, nun se izgovara jasno, iz svog ishodišta i **bez produžene nazalizacije**:

أ ه ع ح غ خ

PRIMJERI

سَلَامٌ هِيَ	مَنْ ءَامَنَ
شَيْئًا إِذَا	الْأَنْهَارُ
نَارًا حَامِيَةً	إِنْ عَلِمْتُمْ
وَاسِعٌ عَلِيمٌ	مِنْ غِلٍّ

وَرَبٌّ غَفُورٌ	تَنْحِتُونَ
نَخْلٍ خَاوِيَةٍ	فَإِنْ خِفْتُمْ

U MEDINSKOM MUṢḤAFU

Na nunu je znak sukūna (ْ), a crtice tenvīna su jedna iznad druge.

مَنْ ءَامَنَ	مِنْ خَيْرٍ
عَذَابٌ أَلِيمٌ	سَلَٰمٌ هِيَ

Posebni slučajevi nun sākina

Apsolutno isticanje (iẓhār muṭleḳ) الْإِظْهَارُ الْمُطْلَقُ

Kada se nun sākin nađe ispred harfa **vav** ili **ja** u **istoj riječi**, ne primjenjuje se idgām, nego se nun jasno izgovara (iẓhār). Kada bi se utopio, riječ se ne bi razlikovala od riječi s udvostručenim harfom, pa bi se izgubilo njeno značenje. U Ḳur'ānu su to četiri riječi:

صِنْوَانٌ	قِنْوَانٌ
بُنْيَٰنٌ	الدُّنْيَا

Početak sure Jāsīn i sure El-Ḳalem

Kada spajamo يسٓ s narednim ajetom وَالْقُرْءَانِ الْحَكِيمِ, i نٓ s وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ, prema Hafṣovom rivajetu nun iz imena harfa izgovara se jasno, bez utapanja u vav (iẓhār), iako bi prema općem pravilu trebao biti idgām s gunnom. Ako stanemo na يسٓ ili نٓ, stajemo na sukūnu i nema ni iẓhāra ni idgāma.

يسٓ ۝ وَالْقُرْءَانِ الْحَكِيمِ

نٓ ج وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ

أَحْكَامُ الْمِيمِ السَّاكِنَةِ

Pravila učenja mim sākina

Mim sākin (مْ) je mim bez haraketa. Za njega vrijede tri pravila – zavisno od harfa koji slijedi – i primjenjuju se i kada se zastaje i kada se prelazi.

1. Usneno skrivanje (iḥfā šefevī) الْإِخْفَاءُ الشَّفَوِيُّ

Kada mim sākin dođe ispred harfa **ba**, mim se izgovara skriveno: usne se lagano sklope, a glas struji kroz nos (gunna) u trajanju od dva haraketa.

PRIMJERI

كُنْتُمْ بِهِ	هُمْ بَارِزُونَ
كَلْبُهُمْ بَاسِطٌ	إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ

U MEDINSKOM MUŞHAFU

Iḥfā šefevī: na mimu nema nikakvog znaka.

وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ	يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ
ءَامَنَ مِنْهُم بِاللَّهِ	وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَيْءٍ

2. Utapanje identičnih harfova (idgām mislejn) إِدْغَامُ الْمِثْلَيْنِ

Kada mim sākin dođe ispred harfa **mim** s haraketom, prvi mim se utapa u drugi i izgovara se jedan mim s tešdīdom, uz gunnu od dva haraketa.

PRIMJERI

وَلَكُمْ مَّا	ءَأَمِنتُمْ مَّن
أَنتُمْ مُّغْنُونَ	أَمْ مَّاذَا

U MEDINSKOM MUŞHAFU

Idgām mislejn: na prvom mimu nema znaka, a drugi ima tešdīd.

إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ	لَهُم مَّا يَشَآءُونَ

3. Usneno isticanje (iẓhār šefevī) الْإِظْهَارُ الشَّفَوِيُّ

Ispred svih ostalih h̲arfova (osim ba i mima) mim sākin se izgovara jasno, bez produžene gunne. Posebno treba paziti ispred h̲arfova **vav** i **fa**, koji su mu ishodištem blizu, da se mim ne bi skrio.

PRIMJERI

أَمْ لَهُمْ	تَمْتَرُونَ
عَلَيْكُمْ وَلَا	أَمْنًا
تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ	

U MEDINSKOM MUṢH̲AFU

Iẓhār šefevī: na mimu je znak sukūna.

النُّونُ وَالْمِيمُ الْمُشَدَّدَتَانِ

Udvostručeni (mušedded) nun i mim

Svaki harf s tešdīdom izgovara se udvostručeno, ali **nun** i **mim** s tešdīdom (نّ مّ) uz to obavezno nose **gunnu** (الْغُنَّة) – glas struji kroz nos u trajanju od dva haraketa.

PRIMJERI

أَمَّنْ	لَمَّا	مِمَّا	مّ
جَهَنَّمَ	إِنَّمَا	وَلَنَصْبِرَنَّ	نّ

الْمِثْلَانِ وَالْمُتَجَانِسَانِ وَالْمُتَقَارِبَانِ

Utapanje identičnih, srodnih i bliskih harfova

Kada se sastanu dva harfa, prvi sākin, a drugi s haraketom, prvi se u određenim slučajevima utapa u drugi, tako da se izgovara jedan harf s tešdīdom. Po odnosu ta dva harfa utapanje se dijeli na tri vrste: utapanje **identičnih** harfova (isto ishodište i iste osobine) – *idgām mutemāsilejn*, utapanje **srodnih** harfova (isto ishodište, različite osobine) – *idgām mutedžānisejn*, i utapanje **bliskih** harfova (bliska ishodišta i osobine) – *idgām muteḳāribejn*.

Utapanje identičnih harfova (idgām mutemāsilejn) إِدْغَامُ الْمُتَمَاثِلَيْنِ

Kada se sastanu dva ista harfa, prvi sākin, a drugi s haraketom, prvi se utapa u drugi i izgovara se jedan harf s tešdīdom. Pravilo vrijedi za sve harfove, osim kada je prvi harf vav ili ja medd (vidi *potvrđenu dužinu*).

PRIMJERI

اذْهَب بِّكِتَٰبِي

قُل لَّآ أَسْـَٔلُكُمْ

وَكَم مِّن مَّلَكٍ

Utapanje srodnih h̲arfova (idgām mutedžānisejn) إِدْغَامُ الْمُتَجَانِسَيْنِ

Srodni h̲arfovi imaju isto ishodište, a različite osobine. U Ḳur'ānu se ovo utapanje javlja u tri skupine h̲arfova:

ISHODIŠTE	PRVI H̲ARF (SĀKIN)	DRUGI H̲ARF	PRIMJER
vrh jezika i korijen gornjih sjekutića	ت	د	أَثْقَلَتْ دَعَوَا
	ت	ط	قَالَتْ طَآئِفَةٌ
	د	ت	قَدْ تَبَيَّنَ
	ط	ت	أَحَطْتُ
vrh jezika i vrhovi gornjih sjekutića	ذ	ظ	إِذْ ظَلَمُوا
	ث	ذ	يَلْهَثْ ذَٰلِكَ
usne	ب	م	ارْكَبْ مَعَنَا

Prvi h̲arf se ne izgovara, a drugi se izgovara s tešdīdom. Npr. قَدْ تَبَيَّنَ učimo kao da je napisano قَتَّبَيَّنَ. Kod h̲arfa **ta** (ط) ispred ت utapanje je **nepotpuno**: ta se ne izgovara, ali se zadržavaju njegove osobine krupnoće i zatvorenosti. Pri drugačijem rasporedu h̲arfova (npr. د ispred ت ali s h̲araketom) nema utapanja.

Utapanje bliskih harfova (idgām muteķāribejn) إِدْغَامُ الْمُتَقَارِبَيْنِ

Bliski harfovi imaju bliska ishodišta i osobine. U Ķur'ānu se ovo utapanje javlja samo u dva slučaja: **lam** sākin ispred **ra** i **ķaf** sākin ispred **kaf**.

Kada je lam sākin ispred ra, lam se ne izgovara, a ra se izgovara s tešdīdom: وَقُلْ رَبِّ (*veķul rabbi*) učimo kao وَقُرَّبِّ (*veķurrabbi*). Kada je ķaf sākin ispred kafa, u riječi أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ (El-Murselāt, 20), prednost ima **potpuno** utapanje, tj. izgovara se samo kaf s tešdīdom (*neħlukkum*), a dozvoljeno je i nepotpuno, uz zadržavanje krupnoće ķafa.

PRIMJERI

أَلَمْ نَخْلُقكُّمْ	وَقُل رَّبِّ

U MEDINSKOM MUŞHAFU

Kod sve tri vrste utapanja na prvom harfu nema nikakvog znaka, a drugi harf je napisan s tešdīdom. Kod nepotpunog utapanja (أَحَطتُّ, بَسَطتَّ) na prvom harfu također nema znaka, ali se njegove osobine zadržavaju.

فَهَل وَجَدتُّم	أُجِيبَت دَّعۡوَتُكُمَا

إِذۡ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ ٱلۡقُدُسِ

فَهَل لَّنَا مِن شُفَعَآءَ

بَل رَّفَعَهُ ٱللَّهُ إِلَيۡهِ

الْقَلْقَلَةُ

Pucketanje (ḳalḳala)

Ḳalḳala (الْقَلْقَلَة) je pucketanje (odskok) harfa na njegovom ishodištu kada je **sākin** (السَّاكِن). Ovu osobinu ima pet harfova, sadržanih u riječi:

قُطْبُ جَدٍ

Po jačini se dijeli na tri stepena: **mala** (قَلْقَلَةٌ صُغْرَى) – harf je sākin u sredini riječi; **srednja** (قَلْقَلَةٌ وُسْطَى) – harf je na kraju riječi na kojoj se staje; **velika** (قَلْقَلَةٌ كُبْرَى) – harf s tešdīdom na kraju riječi na kojoj se staje.

PRIMJERI

- **Mala ḳalḳala**

قَبْلَ	أَحَطْنَا	اقْرَأْ

- **Srednja ḳalḳala**

أَحَدْ	شِقَاقْ	الصِّرَاطْ

- **Velika ḳalḳala**

وَتَبّْ	الْحَقّْ	الْحَجّْ

الْمُدُودُ

Dužine

Medd (dužina) je produžavanje glasa na jednom od tri harfa medd: **elif** poslije fethe, **vav sākin** poslije ḍamme i **ja sākin** poslije kesre (حُرُوفُ الْمَدِّ). Dužina se mjeri haraketima – jedan haraket je trajanje jednog kratkog samoglasnika.

Dužine se dijele na dvije vrste: **osnovnu** (الْمَدُّ الْأَصْلِيُّ), koja traje dva haraketa, i **izvedenu** (الْمَدُّ الْفَرْعِيُّ), koja je duža jer je uzrokuju hemze ili sukūn. Na kraju poglavlja je pregledna tabela svih dužina.

الْمَدُّ الْأَصْلِيُّ

I. Osnovna (obična) dužina

Osnovna (prirodna) dužina nastaje kada iza harfa medd ne dođe ni hemze ni sukūn. Uči se tačno **dva haraketa** – ni kraće ni duže: *ū* iza ḍamme, *ā* iza fethe i *ī* iza kesre.

PRIMJERI

اْ / ىْ	وْ	يْ
مُوسَىْ ، عِبَاْدٌ	نُوْرٌ ، غَفُوْرٌ	عَلِيْمٌ ، فِيْهَا

Napomena: U ovim primjerima, radi lakšeg razumijevanja, stavljen je sukūn na harfove medd, iako se u Muṣhafu ne piše.

مَدُّ الصِّلَةِ الصُّغْرَى

Dužina spojene zamjenice (medd şile şugrā)

Zamjenica trećeg lica jednine muškog roda (ـهِ / ـهُ) uči se s dužinom od **dva haraketa** kada je **između dva harfa s haraketom** – i prije i poslije nje. Ako je prije nje harf sākin ili poslije nje sukūn, dužine nema. Ako poslije nje dođe hemze, nastaje velika dužina (medd şile kubrā).

PRIMJERI

وَرَسُولَهُۥ وَالدَّارَ

وَمَلَٰٓئِكَتُهُۥ لِيُخْرِجَكُمْ

أَزْوَاجُهُۥ مِنْ بَعْدِهِۦ

قَلْبِهِۦ مَرَضٌ

عَمَلِهِۦ وَنَجِّنِي

أَمْ بِهِۦ جِنَّةٌ

U MEDINSKOM MUṢH̲AFU

Zamjenica koja se uči dugo označena je **malim vav** (ۥ) poslije *hu* ili **malim ja** (ۦ) poslije *hi*. Zamjenica bez tog znaka uči se kratko – kada je prije nje h̲arf sākin ili dugi samoglasnik.

فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ

لَا تَأۡخُذُهُۥ سِنَةٞ	مِنۡهُ
فِيهِ	يَدَيۡهِ
تَذۡرُوهُ ٱلرِّيَٰحُ	

مَدُّ الْعِوَضِ

Kompenzacijska dužina (medd 'iveḍ)

Kada se **staje** na riječi s **tenvīnom en** (ـًا), tenvīn se ne izgovara, nego se umjesto njega uči dugo *ā* u trajanju od dva haraketa. Pri spajanju se tenvīn izgovara normalno.

PRIMJERI

مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا

وَمَا جَعَلْنَٰهُمْ جَسَدًا

فَقَدَّرَهُۥ تَقْدِيرًا

Potvrđena dužina (medd temkīn) مَدُّ التَّمْكِينِ

Kada se sastanu dva harfa ja ili vav – prvi s tešdīdom ili kao harf medd, a drugi kao harf medd – svaki se izgovara potpuno: tešdīd jasno, a dužina prirodno, dva haraketa. Ovo nije posebno pravilo, nego upozorenje da se nijedan od dva harfa ne izgubi.

PRIMJERI

وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا	الَّذِي يَعْلَمُ
النَّبِيِّينَ	أُمِّيِّينَ
حُيِّيتُمْ	

الْمَدُّ الْفَرْعِيُّ

II. Izvedena dužina

Izvedena dužina je produžena osnovna dužina. Uzrok je **hemze** ili **sukūn** (السُّكُون) koji dolazi poslije harfa medd.

Sastavljena dužina (medd mutteşil) الْمَدُّ الْمُتَّصِلُ

Hemze poslije harfa medd **u istoj riječi**. Dužina je obavezna i uči se **četiri ili pet** haraketa.

PRIMJERI

وَجِاْيٓءَ	وَالسَّمَآءِ
أَبْنَآءَكُمْ	السُّوٓءِ

Rastavljena dužina (medd munfeşil) الْمَدُّ الْمُنْفَصِلُ

Harf medd na **kraju riječi**, a hemze na **početku sljedeće**. Po rivajetu Hafşa koji učimo, uči se **četiri ili pet** haraketa, kao i mutteşil.

PRIMJERI

لَآ أُقْسِمُ

لَآ إِلَٰهَ

لَوْلَآ أُنْزِلَ

كَمَآ أَحْسَنَ

Velika dužina spojene zamjenice (medd șile kubrā) مَدُّ الصِّلَةِ الْكُبْرَى

Zamjenica koja ima dužinu (ـهِۦ / ـهُۥ), a poslije nje riječ koja počinje **stalnim hemzetom** (ḳaṭ'ī). Uči se **četiri ili pet** h̲araketa, kao munfeșil.

PRIMJERI

وَمَا نُنَزِّلُهُۥٓ إِلَّا

رَحْمَةِ رَبِّهِۦٓ إِلَّا

Lāzim kelimī mus̲eḳḳal (dužina zbog tešdīda) الْمَدُّ اللَّازِمُ الْكَلِمِيُّ الْمُثَقَّلُ

Poslije h̲arfa medd, u istoj riječi, dolazi **h̲arf s tešdīdom**. Uči se uvijek **šest** h̲araketa.

PRIMJERI

وَلَا الضَّآلِّينَ

الْعَآدِّينَ

وَلَا جَآنٌّ

Lāzim kelimī muḥaffef (dužina zbog sukūna) الْمَدُّ اللَّازِمُ الْكَلِمِيُّ الْمُخَفَّفُ

Poslije harfa medd, u istoj riječi, dolazi **stalni sukūn**. Uči se **šest** haraketa. U Ḳur'ānu dolazi samo u riječi ءَآلْـَٰٔنَ, na dva mjesta u suri Jūnus.

PRIMJERI

ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ

ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ كُنتُم بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ

Dužina riječi na kojoj se staje (medd 'āriḍ li-s-sukūn) الْمَدُّ الْعَارِضُ لِلسُّكُونِ

Kada se **staje** na riječi u kojoj je harf medd pretposljednji, posljednji harf dobija prolazni sukūn, pa je dozvoljeno učiti **dva, četiri ili šest** haraketa. Izabranu dužinu treba zadržati kroz cijelo učenje.

PRIMJERI

يَعْمَلُونْ

الرَّحِيمْ

الْخُرُوجْ

الْحِسَابْ

Dužina harfova līn (medd līn) مَدُّ اللِّينِ

Kada je **vav** ili **ja sākin** poslije **fethe** pretposljednji harf riječi na kojoj se **staje**, dozvoljeno je rastegnuti ga **dva, četiri ili šest** haraketa. Ovakav vav izgovara se tako što se usne skupe kao za kratko **u**, a ne kao naše v; ja sākin izgovara se kao **j**. Pri stajanju se harf līn uvijek rasteže, najmanje dva haraketa – خَوْفْ *ḥaūf* – pri čemu se produžava samo taj glas, bez ubacivanja samoglasnika. Kada se riječ spaja s narednom, harf līn se uči kratko: خَوْفٌ *ḥaufun*.

PRIMJERI

خَوْفٍ	صَيْفٌ
إِلَيْكَ	لَوْحٍ

مُدُودُ حُرُوفِ فَوَاتِحِ السُّوَرِ
Dužine harfova s početka pojedinih sura

Dvadeset devet sura počinje harfovima koji se izgovaraju svojim imenima (حُرُوفُ فَوَاتِحِ السُّوَرِ). Takvih harfova je četrnaest, sadržani su u riječima:

صِلْهُ سُحَيْرًا مَنْ قَطَعَكْ

Dužina zavisi od imena ẖarfa: ẖarfovi čije ime ima dva slova, a drugo je ẖarf medd – طَهُرَ حَيٌّ – uče se **dva** ẖaraketa (medd elifat); ẖarfovi čije ime ima tri slova, s ẖarfom medd u sredini, uče se **šest** ẖaraketa (medd lāzim ẖarfī). Izuzetak je ع, kod kojeg je ẖarf līn dozvoljeno rastegnuti **četiri ili šest** ẖaraketa. Elif (ا) nema dužine.

Dva ẖaraketa (medd elifat) مَدُّ الْأَلِفَاتِ

يسٓ	الٓر
حمٓ	طه

Šest ẖaraketa uz utapanje (lāzim ẖarfī mus̱eḳḳal) الْمَدُّ اللَّازِمُ الْحَرْفِيُّ الْمُثَقَّلُ

Kada je poslije imena ẖarfa ẖarf u koji se utapa, npr. *lām-mīm* u الٓمٓ.

طسٓمٓ	الٓمٓصٓ	الٓمٓ

Šest haraketa bez utapanja (lāzim harfī muḥaffef)

الْمَدُّ اللَّازِمُ الْحَرْفِيُّ الْمُخَفَّفُ

نٓ	قٓ
الٓر	حمٓ

Kako se izgovaraju

أَلِفْ لَامْ مِيمْ	الٓمٓ	صَادْ	صٓ
أَلِفْ لَامْ رَا	الٓر	قَافْ	قٓ
طَا سِينْ مِيمْ	طسٓمٓ	نُونْ	نٓ
أَلِفْ لَامْ مِيمْ صَادْ	الٓمٓصٓ	طَا هَا	طه
أَلِفْ لَامْ مِيمْ رَا	الٓمٓر	طَا سِينْ	طسٓ
كَافْ هَا يَا عَيْنْ صَادْ	كٓهيعٓصٓ	يَا سِينْ	يسٓ
حَا مِيمْ عَيْنْ سِينْ قَافْ	حمٓ عٓسٓقٓ	حَا مِيمْ	حمٓ

Dužine ukratko

Potrebno je poznati šta su to *h̲urūf el-medd*, *esbāb el-medd*, pravilo za skraćenice, pravilo za stajanje na ajetu i pravilo *līn*.

Hurūf el-medd حُرُوفُ الْمَدِّ

Slova koja prirodno produžuju glas – čine dugu vokalizaciju.

- **Elif (ا) kada je prije njega fetha**

قَالَ

- **Vav (و) kada je prije njega ḍamma**

يَقُولُ

- **Ja (ي) kada je prije njega kesra**

قِيلَ

Ako se ova slova nađu, a nema drugih razloga, uči se **2 h̲arakāta**.

Esbāb el-medd أَسْبَابُ الْمَدِّ

Razlozi zbog kojih se glas dodatno produži više od prirodnog.

- **Hemze (ء) – dužina 4–5 harakāta**

Hemze poslije harfa el-medd, tj. kada se hemze nađe u istoj riječi ili na početku sljedeće riječi, u kombinaciji s harfom medda.

وَمَآ أَرْسَلْنَا	جَآءَ

- **Sukūn (ْ) – dužina 6 harakāta**

ءَآلْـَٔنَ

- **Tešdīd (ّ) – dužina 6 harakāta**

وَالصَّٓفَّٰتِ صَفًّا

Napomena: Ove dvije riječi mogu se proučiti na dva načina. Jedan način je da se dužina uči 6 harakāta. Drugi način bit će objašnjen kasnije u knjizi.

ءَآللَّهُ	ءَآلذَّكَرَيْنِ

Pravilo za skraćenice

Postoje dvije vrste harfova u skraćenicama:

- **harf koji nema na sebi nikakav znak ili ima znak ـٰ – čita se 2 harakāta**
- **harf koji ima na sebi znak ـٓ – čita se 6 harakāta**

حٰمٓ	حمٓ

Zapis zavisi od izdanja Muṣhafa – oba primjera su ista riječ.

Pravilo za stajanje na ajetu

Kada stajemo na ajetu, možemo stajati učenjem 2, 4 ili 6 harakāta, samo se moramo pridržavati onoga što izaberemo.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعٰلَمِينَ ﴿١﴾

الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ﴿٢﴾

Pravilo līn

Kada harf vav (و) ili harf ja (ي) bude:

- **sākin**
- **predzadnji harf u riječi**
- **prije njega se nalazi harf s fethom**
- **stajemo na riječi**

uči se 2, 4 ili 6 harakāta.

صَيْفْ	خَوْفْ

Napomena: Da pojednostavimo, možemo reći: ako nije nijedan od prethodno navedenih slučajeva, onda je dužina 2 harakāta.

Kada dužina otpada

Kada poslije harfa medd na kraju riječi dođe harf sa sukūnom ili riječ koja počinje **hemzetul-veşlom**, harf medd se pri spajanju ne izgovara, pa nema ni dužine. Pri stajanju na toj riječi dužina se, naravno, izgovara.

ءَامَنُوا / ءَامَنُوا انظُرُونَا

وَأَهْلَكْنَا / وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ

فِي / فِي الْآخِرَةِ

Znak medd u Medinskom muṣẖafu

U MEDINSKOM MUṢẖAFU

Znak **medd** (ٓ) iznad ẖarfa medd znači da se dužina uči duže od prirodne: **četiri ili pet** ẖaraketa kod mutteṣila, munfeṣila i ṣile kubrā, a **šest** kod lāzim dužina. Gdje znaka nema, uči se prirodna dužina (osim 'āriḍ i līn pri stajanju).

قَالُوٓا ءَامَنَّا	مَن يَشَآءُ
قَآئِمًا	الَّذِيٓ أَطۡعَمَهُم
وَلَا الضَّآلِّينَ	الٓمٓ

هَمْزَةُ الْوَصْلِ

Hemzetul-veṣl i susret dva hemzeta

Hemzetul-veṣl (spajajuće, nestalno hemze) je hemze kojim počinju pojedine riječi. Kada učenje **počinjemo** od takve riječi, hemze izgovaramo; kada riječ **spajamo** s prethodnom, prelazimo preko njega i ne izgovaramo ga, a harf prije njega veže se direktno za harf sa sukūnom: فَمَنِ اضْطُرَّ se uči *femeniḍṭurra*, a kada počinjemo od te riječi – اُضْطُرَّ *uḍṭurra*. U primjerima je prije kose crte riječ kojom **počinjemo** učenje, na početku rečenice, a iza kose crte je drugi primjer s istom riječju, kada je **spajamo** s riječju koja joj prethodi.

Kojim se haraketom izgovara na početku

U **glagolima** pri počinjanju gledamo **treći harf** riječi (hemzetul-veṣl je prvi, a harf sa sukūnom drugi). Ako treći harf nosi **ḍammu**, hemze čitamo s **ḍammom**: اضْطُرَّ – *uḍṭurra*. Ako nosi **fethu** ili **kesru**, hemze čitamo s **kesrom**: اضْرِبْ – *iḍrib*, اسْتَجِيبُوا – *istedžībū*. Ako je drugi harf s tešdīdom, on se broji kao dva harfa: u اتَّخَذُوا treći harf je drugo ta s fethom, pa počinjemo kesrom – *itteḥazū*.

Izuzetak su glagoli امْشُوا, ابْنُوا i اقْضُوا: treći harf u njima ima ḍammu samo zbog vav-a koji slijedi, a izvorno je s kesrom, pa ih počinjemo **kesrom** – *imšū*, *ibnū*, *iḳḍū*. Kod glagola su obojena dva mjesta: hemzetul-veṣl i treći harf, jer po njegovom haraketu određujemo kojim haraketom počinjemo.

PRIMJERI

اضْرِبْ / أَنِ اضْرِب بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ

اكْشِفْ عَنَّا / رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا

اضْطُرَّ / فَمَنِ اضْطُرَّ

اسْتَجِيبُوا / ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ

اتَّخَذُوا / أَنَّى يُؤْفَكُونَ اتَّخَذُوٓا

امْشُوا / أَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا

ابْنُوا / فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِم

اقْضُوٓا / ثُمَّ اقْضُوٓا إِلَيَّ

U **određenom članu** ال hemze počinjemo **fethom**, a u sedam imenica (اثْنَانِ ، اثْنَتَانِ ، ابْنٌ ، ابْنَةٌ ، امْرُؤٌ ، امْرَأَةٌ ، اسْمٌ) kada dođu bez određenog člana, i u infinitivima glagola od pet i šest harfova (npr. اسْتِغْفَارٌ), hemze čitamo s **kesrom**. Ovdje treći harf ne utječe na haraket, pa je u primjerima označen samo hemzetul-vesl.

PRIMJERI

الْحَمْدُ لِلَّهِ / قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ

ابْنُ مَرْيَمَ / عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ

اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ / حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ

اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا / مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ

اسْتِغْفَارُ / وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَٰهِيمَ

U MEDINSKOM MUŞHAFU

Hemzetul-veşl je u Medinskom muşhafu označen elifom na kojem je **glava harfa sad** (ٱ = ا + ص), od riječi صِلْ (spoji). Poslije njega uvijek dolazi harf sa sukūnom ili tešdīdom. Ne treba ga miješati s elifom koji nosi ḍammu (أُ).

مِنَ ٱلنَّاسِ	فِي ٱلْأَرْضِ	إِنَّ ٱلَّذِينَ
وَٱسْتَعِينُوا	هُوَ ٱلَّذِي	مِنَ ٱلْجَنَّةِ
هُوَ ٱلْعَزِيزُ	عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ	أَنزَلَ ٱلتَّوْرَىٰةَ

Tenvīn ispred hemzetul-veşla

Kada riječ s tenvīnom spajamo s riječju koja počinje hemzetul-veşlom, nun tenvīna se izgovara s **kesrom**, da bi se izbjegao susret dva sukūna: أَحَدٌ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ – *ehadunillāhuş-şamed*. U nekim muşhafima taj nun je napisan malim nunom s kesrom, a u Medinskom muşhafu nije označen.

أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ

جَنَّٰتُ عَدْنٍ الَّتِي

وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا

جَمِيعًا الَّذِي

يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ

رَجُلٌ افْتَرَىٰ

أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ

فَإِنْ أَصَابَهُۥ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِۦ

Glagol أَتَىٰ u imperativu

Imperativ ائْتِ / ائْتُونِي počinje hemzetul-veṣlom iza kojeg je hemze sākin:

pri spajanju hemzetul-veṣl se ne izgovara, a hemze sākin se izgovara jasno, naslonjen na prethodnu riječ: السَّمَٰوَٰتِ ائْتُونِي – *es-semāvāti'tūnī*, لِقَآءَنَا ائْتِ – *liķā'ene'ti*;

pri početku hemzetul-veṣl se izgovara kesrom, a hemze sākin prelazi u dugo **ī**: إِيتُونِي – *ītūnī*, إِيتِ – *īti*.

قُلْ أَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ
الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَٰوَٰتِ ائْتُونِي بِكِتَٰبٍ مِّن
قَبْلِ هَٰذَآ أَوْ أَثَٰرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
لِقَآءَنَا ائْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ

Susret upitnog hemzeta i hemzetul-veṣla اجْتِمَاعُ هَمْزَةِ الِاسْتِفْهَامِ وَهَمْزَةِ الْوَصْلِ

U tri riječi, od kojih se svaka u Ḳur'ānu javlja dva puta, sastaju se upitno hemze (*hemzetul-istifhām*) i hemzetul-veṣl određenog člana: ءَآلذَّكَرَيْنِ (El-En'ām, 143 i 144), ءَآلْـَٔنَ (Jūnus, 51 i 91) i ءَآللَّهُ (Jūnus, 59 i En-Neml, 59). U Hafṣovom rivajetu dozvoljena su dva načina:

Ibdāl (الْإِبْدَال) – hemzetul-veṣl se pretvara u elif i izgovara se dužina od **šest** haraketa (medd lāzim) – ovaj način ima prednost;

Teshīl (التَّسْهِيل) – hemzetul-veṣl se izgovara ublaženo, između hemzeta i elifa, bez dužine.

ءَآلْـَٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ

قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ

قُلْ ءَآللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ

Teshīl u riječi ءَاۨعْجَمِيٌّ

U riječi ءَاۨعْجَمِيٌّ (Fuṣṣilet, 44) drugo hemze se izgovara ublaženo (teshīl), između hemzeta i elifa. To je jedino takvo mjesto u Hafṣovom rivajetu.

ءَاۨعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ

Riječ بِئْسَ الِاسْمُ

U ajetu بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ (El-Hudžurāt, 11) ne izgovara se ni hemzetul-veṣl određenog člana ni hemzetul-veṣl riječi اسْمُ, a lam određenog člana čita se s kesrom: *bi'sel-ismul-fusūḳu*. Ako počinjemo od riječi الِاسْمُ, dozvoljeno je početi s أَلِ (prednost) ili s لِ.

بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَٰنِ

أَنْوَاعُ الْوَقْفِ

Vrste zastajanja pri učenju

Zastajanje (الْوَقْفُ) je prekid glasa na kraju riječi, uz udah, s namjerom da se nastavi učenje. Po **razlogu** zastajanja razlikujemo četiri vrste: **prinudno** (*iḍṭirārī*) – zbog nestanka daha, kašlja, kihanja i sl.; **po izboru** (*iḥtijārī*) – koje učač sam izabere; **ispitno** (*iḥtibārī*) – kada učitelj od učenika traži da stane radi provjere; i **iščekujuće** (*intiẓārī*) – radi upotpunjavanja učenja po drugim ḳiraetima.

Po **značenju** koje se zastajanjem postiže, zastajanje po izboru dijeli se na pet vrsta:

Obavezno zastajanje (lāzim) الْوَقْفُ اللَّازِمُ

Zastajanje na riječi kojom se završava jedno značenje, ako bi spajanje s narednom riječju dalo pogrešno značenje. U Medinskom musḥafu označeno je malim harfom mim (ۘ) iznad riječi.

إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ

Potpuno zastajanje (tāmm) الْوَقْفُ التَّامُّ

Zastajanje na riječi kojom se značenje potpuno završava, a ono što slijedi nije s njim povezano ni značenjem ni gramatički. Najčešće je na kraju ajeta i kraju teme.

هُوَ الْحَيُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَٰلَمِينَ

إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ

Dovoljno zastajanje (kāfī) الْوَقْفُ الْكَافِي

Zastajanje na riječi kojom je značenje upotpunjeno, a ono što slijedi povezano je s njim samo značenjem, ne i gramatički. Dozvoljeno je stati i nastaviti od sljedeće riječi.

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ
وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ إِنَّكَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

Dobro zastajanje (hasen) الْوَقْفُ الْحَسَنُ

Zastajanje na riječi koja daje ispravno značenje, ali je ono što slijedi s njom gramatički povezano. Dozvoljeno je stati, ali se nastavlja ponavljanjem riječi na kojoj se stalo, osim ako je to kraj ajeta.

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَٰلَمِينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

ذَٰلِكَ الْكِتَٰبُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِلْمُتَّقِينَ

Ružno zastajanje (ķabīh) الْوَقْفُ الْقَبِيحُ

Zastajanje na riječi koja ne daje potpuno značenje ili daje značenje koje nije namjeravano. Takvo zastajanje nije dozvoljeno, osim iz nužde, a onda se nastavlja vraćanjem na ispravno mjesto. Ko namjerno stane želeći drugo značenje, čini haram.

أَنَّ اللَّهَ بَرِيٓءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُۥ

كَيْفِيَّةُ الْوَقْفِ

Kako se staje na kraju riječi

Na riječi zastajemo iz jednog od tri razloga: kada nestane daha, kada je na riječi znak za zastajanje i kada se završava ajet. Pri zastajanju se kraj riječi mijenja po sljedećim pravilima.

1. Posljednji harf dobija sukūn

Kada je na posljednjem harfu fetha, ḍamma, kesra, tenvīn un ili tenvīn in, staje se sukūnom.

هَلْ هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ ← بَشَرْ

وَسَلَٰمٌ ← سَلَامْ

أَمَّنْ خَلَقَ ← خَلَقْ

مِّن جُوعٍ ← جُوعْ

بِرَبِّ النَّاسِ ← النَّاسْ

وَالْفَتْحُ ← وَالْفَتْحْ

2. Tenvīn en prelazi u dugo ā

Tenvīn en pri stajanju prelazi u dugo ā (vidi *Kompenzacijska dužina*). Isto vrijedi i kada je tenvīn na hemzetu iza kojeg elif nije napisan, i kod ـًى.

تَوَّابًا ← تَوَّابَا	أَفْوَاجًا ← أَفْوَاجَا
لُبَدًا ← لُبَدَا	ضَبْحًا ← ضَبْحَا
سَوَآءً ← سَوَآءَا	بِنَآءً ← بِنَآءَا
هُدًى ← هُدَىٰ	مَآءً ← مَآءَا
هَنِيٓئًا ← هَنِيٓئَا	شَيْئًا ← شَيْئَا

3. Okruglo ta (ta merbuta) prelazi u ha

Na riječi koja se završava okruglim ta (ة) staje se kao da je na kraju **ha sākin** (هْ), bez obzira na haraket ili tenvīn na njemu.

هُدًى وَرَحْمَةً ← رَحْمَهْ

فَٰكِهَةٌ ← فَٰكِهَهْ

جَنَّةٌ ← جَنَّهْ

وَيُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ ← الصَّلَوٰهْ

أَفْئِدَةً ← أَفْئِدَهْ

مَوْعِظَةٌ ← مَوْعِظَهْ

4. Riječi koje se završavaju elifom, vav ili ja

Ako je posljednji harf **harf medd** (bez haraketa), staje se prirodnom dužinom. Ako harf vav ili ja nosi haraket, a prije njega je harf čiji haraket s njim ne gradi dužinu, staje se sukūnom; ako prethodni haraket s njim gradi dužinu, staje se dugim samoglasnikom. Na vav ili ja s tešdīdom staje se tešdīdom i sukūnom.

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ

يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا

وَالَّذِينَ إِذَآ أَصَابَهُمُ الْبَغْيُ هُمْ يَنتَصِرُونَ

يَٰبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِيٓ أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ

وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحَٰتِ

Posebno treba paziti na riječi u kojima je harf ja ispušten iz pisma ili napisan malim slovom: staje se kako je napisano.

مَن يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ

وَمَن يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِي

أَنتَ وَلِيِّۦ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

فَلَمَّا جَآءَ سُلَيْمَٰنَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ اللَّهُ

خَيْرٌ مِّمَّآ ءَاتَىٰكُم

5. Harf s tešdīdom

Kada se staje na riječi čiji posljednji harf ima tešdīd, tešdīd se mora jasno izgovoriti (vidi poglavlje *Naglašavanje – nebr*).

يَقُولُ الْإِنسَٰنُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ

إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ

ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ

6. Zamjenica بِهِۦ

Pri stajanju na zamjenici ـهِۦ / ـهُۥ ha prelazi u sukūn, a dužina zamjenice otpada: بِهْ.

وَلَا تَكُونُوٓا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِۦ

Raum i išmām pri stajanju الرَّوْمُ وَالْإِشْمَامُ

Osim zastajanja čistim sukūnom, koje je osnova, učenjaci prenose još dva načina zastajanja:

Raum (الرَّوْمُ) – izvorni haraket posljednjeg harfa (ḍamma ili kesra) izgovori se tiho i kratko, otprilike trećina haraketa. Ne primjenjuje se na fethu niti na tenvīn en, niti na haraket koji je prolazan (npr. kesra na يَوْمَئِذٍ i حِينَئِذٍ, koja je došla umjesto ispuštene riječi, ili kesra na يُشَاقِقِ, koja je došla zbog susreta dva sukūna).

Išmām (الْإِشْمَامُ) – posljednji harf se izgovori sa sukūnom, a usne se odmah zaokruže kao za ḍammu, bez glasa. Primjenjuje se samo na **ḍammu**. Išmām se vidi, ali se ne čuje.

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

يَوْمَئِذٍ حِينَئِذٍ

وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ

الْأَلِفَاتُ السَّبْعُ

Sedam elifa

U sedam riječi elif je napisan na kraju riječi, ali se pri spajanju ne izgovara, nego se riječ uči s kratkom fet<u>h</u>om. Pri **stajanju** elif se izgovara kao dugo ā.

RIJEČ	MJESTO
أَنَا	svugdje u Ḳur'ānu
لَٰكِنَّا	El-Kehf, 38
الظُّنُونَا	El-E<u>h</u>zāb, 10
الرَّسُولَا	El-E<u>h</u>zāb, 66
السَّبِيلَا	El-E<u>h</u>zāb, 67
قَوَارِيرَا	El-Insān, 15 (prva od dvije)
سَلَٰسِلَا	El-Insān, 4

U riječi سَلَٰسِلَا pri stajanju je dozvoljeno i stati sukūnom na lamu: سَلَٰسِلْ.

Napomena: U Medinskom musḥafu iznad ovih elifa stoji **izduženi kružić** (۠), koji znači da se elif ne izgovara pri spajanju, a izgovara pri stajanju. Treba ga razlikovati od **okruglog kružića** (ۡ), koji znači da se harf ne izgovara nikada, npr. drugi قَوَارِيرَاْ (El-Insān, 16).

إِنَّنِيٓ أَنَا۠ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعۡبُدۡنِي

لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّي

وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا۠ ۝ هُنَالِكَ

يَقُولُونَ يَٰلَيۡتَنَآ أَطَعۡنَا ٱللَّهَ وَأَطَعۡنَا ٱلرَّسُولَا۠ ۝ وَقَالُواْ رَبَّنَآ

فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠ ۝ رَبَّنَآ ءَاتِهِمۡ

وَأَكۡوَابٖ كَانَتۡ قَوَارِيرَا۠ ۝ قَوَارِيرَاْ مِن فِضَّةٖ

إِنَّآ أَعۡتَدۡنَا لِلۡكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَا۠ وَأَغۡلَٰلٗا وَسَعِيرًا

عَلَامَاتُ الْوَقْفِ

Znakovi za zastajanje

Znakovi za zastajanje su mali ẖarfovi iznad riječi, u toku ili na kraju ajeta. U toku jednog ajeta može biti i više takvih znakova. Kraj ajeta označen je kružićem s brojem ajeta (۝).

Znakovi u Medinskom muṣẖafu

ZNAK	ZNAČENJE
م	obavezno stati (vekḳf lāzim)
قلى	dozvoljeno je i stati i preći, ali je bolje stati
ج	dozvoljeno je i stati i preći, podjednako
صلى	dozvoljeno je i stati i preći, ali je bolje preći
لا	ne staje se; ako se stane, riječ se ponavlja (na kraju ajeta stajanje je dozvoljeno)
∴ ∴	stati na jednom od dva mjesta, ne na oba (mu'āneḳa)
س	sekte – kratka stanka bez udaha

PRIMJERI IZ MEDINSKOG MUŞHAFA

وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَٰلِغُ أَمْرِهِۦ

وَلَقَدْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ ٱثْنَيْ عَشَرَ
نَقِيبًاۖ وَقَالَ ٱللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْۖ لَئِنْ أَقَمْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَيْتُمُ
ٱلزَّكَوٰةَ

وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِي ٱلْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ ٱلْحَرْثَ
وَٱلنَّسْلَۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلْفَسَادَ

وَإِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ لا قَالُوٓاْ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ

قَالُواْ يَٰوَيْلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَاۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ
وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ

ذَٰلِكَ ٱلْكِتَٰبُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ

Znakovi u starijim musḥafima

U musḥafima koji su kod nas dugo bili u upotrebi (istanbulsko izdanje) susreću se i drugi znakovi:

ZNAK	NAZIV	ZNAČENJE
م	vekḳfun lāzim	obavezno stati
قف	el-emru bi-l-vekḳf	treba stati
ط	vekḳfun mutlekḳ	bolje je stati
قلى	el-vekḳfu evla	bolje je stati
ج	vekḳfun džaiz	dozvoljeno, bolje je stati
ز	vekḳfun mudževvez	dozvoljeno, ali je bolje preći
ص	vekḳfun murehhas	dozvoljeno samo iz nužde, bolje je preći
ق	ḳile 'alejhi-l-vekḳf	bolje je preći
صلى	el-vesḷu evla	bolje je preći
لا	la vekḳfe	ne staje se; ako se stane, riječ se ponavlja

U nekim izdanjima pojedini znakovi zamjenjuju druge istog značenja (npr. قلى umjesto ط). Znak ع na kraju ajeta označava kraj jedne misaone cjeline (ruku'), što treba imati na umu pri početku i završetku učenja, naročito u namazu.

Napomena: Ako se zbog nestanka daha stane na riječi sa znakom ز, ص, ق ili صلى, tu riječ ne treba ponavljati.

Gdje zastati kada nema znaka

Kada moramo stati na riječi bez znaka, biramo mjesto na kojem se neće pokvariti značenje, a učenje nastavljamo tako da ne prekidamo gramatičku cjelinu. Npr. u أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ može se, iz nužde, stati na رَبُّكَ, ali se nastavlja od كَيْفَ فَعَلَ; nije ispravno stati na كَيْفَ ili فَعَلَ. U nizu التَّٰئِبُونَ الْعَٰبِدُونَ الْحَٰمِدُونَ može se stati na svakoj riječi, a nastavlja se od riječi s određenim članom.

Ne staje se na riječima koje nemaju samostalno značenje (čestice, prijedlozi, veznici). Ako se na njima prisilno zastane, ili na riječi ispred koje one stoje, učenje se nastavlja vraćanjem na tu česticu:

أَنْ ، إِنْ ، إِذْ ، إِذَا ، إِنَّ ، أَنَّ ، إِنَّمَا ، أَنَّمَا ، إِلَى
، إِلَّا ، أَلَّا ، أَلَا ، أَنَّى ، أَيُّ ، أَوْ ، إِمَّا ، أَمَّا ، أَمْ
، ثُمَّ ، حَتَّى ، عَنْ ، عَلَى ، فِي ، قَدْ ، كَيْ ،
كَيْفَ ، كَمَا ، كُلُّ ، لَا ، لَمْ ، لَنْ ، لَمَّا ، لَعَلَّ ،
لَوْ ، لَوْلَا ، مِنْ ، مَنْ ، مَا ، لَكِنْ ، بَعْدَ ، قَبْلَ ،
مَتَى ، مِثْلَ

إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ	وَإِذْ ءَاتَيْنَا
إِلَّآ أَن قَالُوا	إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ
وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ	

Posebna mjesta u Hafṣovom rivajetu

Sekte – kratka stanka bez udaha السَّكْتُ

Sekte je kratak prekid glasa, u trajanju dva haraketa, **bez udaha**, nakon kojeg se učenje nastavlja. U Medinskom musḥafu označena je malim harfom sin (ۜ). Pri spajanju je obavezna na četiri mjesta. Na petom mjestu (El-Hākḳa, 28–29) dozvoljeno je napraviti sekte ili utapanje dva ista harfa (ha u ha).

وَلَمْ يَجْعَل لَّهُۥ عِوَجَاۜ قَيِّمًا

وَقِيلَ مَنْۜ رَاقٍ

كَلَّاۖ بَلْۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم

قَالُوا يَٰوَيْلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَاۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَٰنُ

مَآ أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِيَهْۜ ۝ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَٰنِيَهْ

Dužina zamjenice: يَرْضَهُ لَكُمْ i فِيهِۦ مُهَانًا

Spojena zamjenica ـهِ / ـهُ dobija dužinu samo kada je između dva harfa s haraketom; kada je prije nje harf sākin, uči se kratko. Izuzetak je riječ فِيهِۦ u ajetu وَيَخْلُدْ فِيهِۦ مُهَانًا (El-Furḳān, 69), koja se uči s dužinom od dva haraketa, iako je prije nje ja sākin. Suprotno tome, u يَرْضَهُ لَكُمْ (Ez-Zumer, 7) zamjenica se uči kratkom ḍammom, bez dužine.

وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

وَيَخْلُدْ فِيهِۦ مُهَانًا

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُۥنَ أَلْسِنَتَهُم

يَرْضَهُ لَكُمْ

وَءَاتَيْنَٰهُ الْإِنجِيلَ

Dužinu zamjenice u Medinskom musḥafu označava mali vav (ۥ) ili mali ja (ۦ) iza nje; gdje tog znaka nema, nema ni dužine (npr. وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ).

Napomena: Treba paziti na ravnomjeran izgovor haraketa u riječi. Skraćivanje jednog haraketa (npr. izgovor fethe na وَ kraće od fethe na لَ u وَلَهُمْ) je greška koja se naziva **iḥtilās** i nije dozvoljena u Hafṣovom rivajetu.

Riječ عَلَيْهُ اللَّهَ

U ajetu وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَٰهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ (El-Fet-h, 10) zamjenica se uči s **ḍammom** (*'alejhullāh*), a lam u imenu Allāh krupno.

Imāle u riječi مَجْرِىٰهَا — الْإِمَالَةُ

U ajetu بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِىٰهَا (Hūd, 41) fetha na ra i elif poslije njega izgovaraju se nagnuto prema kesri, kao naše dugo **e**: *medžrēhā*. Ra se tada izgovara tanko. To je jedina imāle u Hafṣovom rivajetu.

Riječ تَأْمَ۫نَّا (Jūsuf, 11) — الْإِشْمَامُ

Riječ je izvorno تَأْمَنُنَا, pa se prvi nun utapa u drugi. Uči se na jedan od dva načina: **išmām** (الْإِشْمَام) – pri izgovoru nuna s tešdīdom usne se zaokruže kao za ḍammu, bez glasa (prednost); ili **raum** – ḍamma na prvom nunu izgovori se vrlo kratko, otprilike trećina haraketa, pa se nun ne utapa potpuno.

قَالُوا يَٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَ۫نَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُۥ لَنَٰصِحُونَ

Harf ṣad koji se može učiti kao sin

RIJEČ	MJESTO	KAKO SE UČI
يَبْصُۜطُ	El-Beḳara, 245	samo sa sin
بَصْۜطَةً	El-E'rāf, 69	samo sa sin
الْمُصَيْطِرُونَ	Et-Ṭūr, 37	sa ṣad (prednost) ili sin
بِمُصَيْطِرٍ	El-Gāšije, 22	samo sa ṣad

Riječi يُحْيِۦ, يُحْيِي i يُحْيِيَ

U sve tri riječi izvorno su dva harfa ja, a napisan je jedan. يُحْيِۦ se pri spajanju uči s dugim ī (*juhjī*); يُحْيِي kratko, jer iza nje dolazi sukūn (*juhjil-meutā*); a يُحْيِيَ s kesrom na prvom i fethom na drugom ja (*juhjije*). Pri stajanju se na sve tri staje dugim ī: *juhjī*.

لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِۦ وَيُمِيتُ

وَأَنَّهُۥ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ

بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ

Riječi تَفْتَؤُاْ i تِلْقَآئِ

U تَفْتَؤُاْ (Jūsuf, 85) elif na kraju se ne izgovara: pri spajanju učimo *tefte'u*, a pri stajanju *tefte'*. U تِلْقَآئِ (Jūnus, 15) ja se ne izgovara: pri spajanju *tilḳā'i*, a pri stajanju *tilḳā'*, uz dužinu mutteṣil.

قَالُوا تَاللَّهِ تَفْتَؤُاْ تَذْكُرُ يُوسُفَ

قُلْ مَا يَكُونُ لِيٓ أَنْ أُبَدِّلَهُۥ مِن تِلْقَآئِ نَفْسِيٓ

Riječ ءَامِينَ

Riječ ءَامِينَ (*āmīn*) nije dio Ḳur'āna, a izgovara se po završetku sure El-Fātiha. Nije je ispravno spajati s bismillom naredne sure.

النَّبْرُ

Naglašavanje (nebr)

Nebr je jače naglašavanje određenog harfa pri izgovoru, kako se ne bi izgubio ili promijenio njegov izgovor, a s njim i značenje. Javlja se u nekoliko slučajeva:

- **vav i ja s tešdīdom – neprenaglašen tešdīd mijenja značenje**

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

خُذُوا مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا

- **harf s tešdīdom poslije harfa medd (uz dužinu od šest haraketa)**

وَحَآجَّهُۥ قَوْمُهُۥ

- elif dvojine u قَالَا, اسْتَبَقَا i ذَاقَا – ne izgovara se pri spajanju, ali se fetha prije njega jasno izgovori, da se dvojina razlikuje od jednine

وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ

وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُۥ

فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا

- hemze poslije dužine, pri stajanju

أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ السَّمَآءِ

- harf s tešdīdom na kraju riječi, pri stajanju (osim nuna, mima i harfova ḳalḳale, koji imaju svoja pravila)

فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ

رَسْمُ الْمُصْحَفِ وَضَبْطُهُ

Pisanje u Medinskom muṣhafu

Medinski muṣhaf (izdanje Kompleksa kralja Fehda) piše se osmanskim pismom, pa se neke riječi pišu drugačije nego u običnom arapskom pismu, a neki znakovi izgledaju drugačije nego u starijim izdanjima kod nas. Ovdje su znakovi koje početnik najčešće pogrešno pročita. Znakovi vezani za pojedina pravila (iķlāb, idgām, iḥfā, dužine, zamjenica, zastajanje) objašnjeni su uz ta pravila.

Sukūn

Sukūn je napisan kao **glava harfa ha** (ۡ), a ne kao kružić. Početnici ga često miješaju s ḍammom (ُ).

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمۡنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمۡ تَغۡفِرۡ لَنَا وَتَرۡحَمۡنَا لَنَكُونَنَّ
مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ

H̲arfovi koji se pišu, a ne izgovaraju

Neki h̲arfovi (elif, vav, ja) pišu se po pravilima osmanskog pisma, ali se ne izgovaraju ni pri spajanju ni pri stajanju. Iznad njih stoji **okrugli kružić** (۟). Kada je iznad elifa **izduženi kružić** (۠), elif se ne izgovara pri spajanju, a izgovara se pri stajanju (vidi poglavlje *Sedam elifa*).

فَأُو۟لَٰٓئِكَ	كَفَرُوا۟
وَمَاتُوا۟	مِا۟ئَةَ
لَأَا۟ذْبَحَنَّهُۥٓ	

Dugo ā

Dugo ā piše se na nekoliko načina: 1. **elif bez znaka** poslije h̲arfa s fet̲hom; a na početku riječi hemze s fet̲hom i elif poslije njega (ءَا);

فَأَيْنَمَا	رَٰجِعُونَ	بِعَصَاكَ
يَدَاكَ	ءَامَنَ	ءَاتِيكُمْ
ءَانَسْتُ	ءَايَةٌ	

2. **mali (uspravni) elif** (ٰ) iznad harfa s fethom;

صَٰدِقِينَ	أُوْلَٰٓئِكَ
كِتَٰبَ	أَبۡصَٰرِهِمۡ

3. **ja bez tačaka s malim elifom** (ىٰ) – izgovara se samo dugo ā, a ja se ne izgovara: مُوسَىٰ je *Mūsā*, a ne *Musejā*.

مُوسَىٰ	تَرَىٰ	أُخۡرَىٰ
إِلَىٰ	عِيسَىٰ	ٱلۡحُسۡنَىٰ
ٱلۡكُبۡرَىٰ		

Lam-elif s hemzetom

Kada je u lam-elifu **dugo ā**, hemze je napisan **unutar** lam-elifa (لَآ), a kada je kratki samoglasnik **e**, onda hemze stoji **na vrhu** elifa (لَأَ).

لَأَتَّخِذَنَّ مِنۡ عِبَادِكَ

وَلَءَامُرَنَّهُمۡ فَلَيُبَتِّكُنَّ

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَةً لَّكُمۡ

بِهِ ٱلۡأَرۡضَ

بِٱلۡيَوۡمِ ٱلۡءَاخِرِ

وَتَقَطَّعَتۡ بِهِمُ ٱلۡأَسۡبَابُ

Mali ja

Mali ja (ۦ) se, osim kod zamjenice, piše i u riječima u kojima su dva harfa ja jedan do drugog, a napisan je samo jedan, kao i za harf ja koji je u osmanskom pismu izostavljen, a izgovara se.

رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِۦ وَيُمِيتُ

وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّـۧنَ بِغَيْرِ الْحَقِّ

إِبْرَٰهِـۧمُ

إِۦلَٰفِهِمْ

إِنَّ وَلِـِّۧيَ اللَّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَٰبَ

Mali vav

Na isti način mali vav (ۥ) označava izostavljeni vav koji se izgovara.

دَاوُۥدَ

لِيَسُـࣷٔۥا

يَلْوُۥنَ

سُجُودُ التِّلَاوَةِ

Sedžda tilāvet

Sedžda tilāvet (سُجُودُ التِّلَاوَةِ) je sedžda koju je sunnet učiniti kada se prouči ili sasluša ajet sedžde. Sastoji se od jedne sedžde na kojoj se tri puta prouči سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى – *subhāne rabbijel-e'lā*. U Medinskom musḥafu je **petnaest** ajeta sedžde.

U MEDINSKOM MUṢHAFU

Ajet sedžde označen je na tri načina: znakom ۩ na kraju ajeta, natpisom سَجْدَةٌ na margini pored ajeta i crtom iznad riječi koja govori o sedždi.

إِنَّ الَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ
وَيُسَبِّحُونَهُۥ وَلَهُۥ يَسْجُدُونَ ۩

Kako se čini

Van namaza: prouči se tekbir, padne na sedždu, prouči tri puta *subhāne rabbijel-e'lā* i dova, i ustane se sa sedžde.

U namazu: prouči se tekbir, padne na sedždu, prouči tri puta *subhāne rabbijel-e'lā* i dova, prouči tekbir i vrati se na kijam, nakon čega se nastavi učenje ili ide na ruku'.

Onaj koji sluša učenje: ako učač učini sedždu, učini je i slušalac; ako je učač ne učini, ne čini je ni slušalac.

Za sedždu tilāvet nema uvjeta kao za namaz (abdest, okretanje prema kibli, odjeća za namaz i sl.).

Dova na sedždi tilāvet

سَجَدَ وَجْهِيَ لِلَّذِي خَلَقَهُ وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ بِحَوْلِهِ وَقُوَّتِهِ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ

„Moje lice čini sedždu svome Stvoritelju, Koji mu je Svojom moći i snagom vid i sluh uklesao, pa neka je Blagoslovljen Allāh, najbolji Stvaralac."